

วารสาร

บัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์ Journal of Graduate Studies Chaiyaphum Review

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2567 Vol. 2 No. 2 May-August 2024

ISSN: 3027 - 7965 [Online]

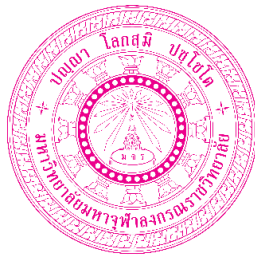
การอบรมขบวนบาลีก่อนสอบ คณะสังคมวิทยา
จังหวัดชัยภูมิ ประจำปี ๒๕๖๗
๐๗ กุมภาพันธ์ - ๒ มีนาคม ๒๕๖๗
ณ วัดห้วยหินฝน ตำบลวังทอง อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ

JGCR

 064 442 4698

 jornal.chaiyaphum@gmail.com

วารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์

Journal of Graduate School Chaiphum Review

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 [พฤษภาคม – สิงหาคม 2567]

Vol. 2 No. 2 [May – August 2024]

วัตถุประสงค์

- เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือและบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
- เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
- เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามหลักการศึกษาเชิงพุทธศาสตร์ และศาสตร์ต่างๆ
- เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นที่ไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นที่ไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

กองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000
โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพภาวนาวิกรม

พระราชาวิมลโมลี, ผศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม

บรรณาธิการ

พระศรีสัจญาณมุนี, ผศ.ดร.

กองบรรณาธิการ

พระเมธีสุตาภรณ์, ผศ.ดร.

พระครูสังวรวิริรักษ์, ผศ.ดร.

พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตตินนโท, ผศ.ดร.

พระมหาปัญญาาววัฒน์ สิริภทโท, ผศ.ดร.

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตามใจ อริรุทธิโยธิน

ดร.หม่อมอัญชลี ยุคล ณ อยุธยา

ดร.กนกกรส ผลากรกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประธานกรรมการมูลนิธินายแพทย์สุจินต์ ผลากรกุล

ผู้จัดการวารสารและประสานงาน

ดร.พูนศักดิ์ กมล

พิมพ์ที่

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000

โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม, รศ.ดร.

พระมหานรินทร์ สุรพลโย, ผศ. ดร.

ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ

ดร.พูนศักดิ์ กมล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

พระมหามหวิรินทร์ บุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

พระปลัดสุรวุฒิ ฉันทธมโม, ผศ.ดร.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ชุมเสนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

ดร.ประชัน ชะชิกุล.

พันตำรวจโทหญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม

ผศ.ดร.ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน

ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ

บทบรรณาธิการ

การพัฒนาของวารสารนั้นต้องพิจารณาในหลายเรื่อง ทั้งในเรื่องคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือ เรื่องคุณภาพนั้น ทุกบทความล้วนได้รับการพิจารณาตรวจสอบบทความอย่างละเอียดรอบคอบ ส่วนเชิงปริมาณนั้นก็ไม่รับบทความในจำนวนที่มากเกินไปเพื่อสะดวกกับการบริหารจัดการวารสาร โดยฉบับนี้มีจำนวน 5 เรื่องดังนี้

บทความวิจัยมีดังนี้ 1) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง เขียนโดย วราภรณ์ ล่องลม , ฐณาพัชร วรพงศ์พัชร 2) แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เขียนโดย ฐณาพัชร วรพงศ์พัชร, 3) ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เขียนโดย พระครูโสภณธรรมารักษ์ (ยโสธโร), พระมหานรินทร์ สุรปญโญ (เอมพันธ์), สุเนตร ธนศิลป์พิชิต

บทความวิชาการ มีดังนี้ 1) ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมประวัติของพระพุทธเจ้าตามแนว เทววิทยาและมนุษยนิยม เขียนโดย บรรพต แคโรสง, พูนศักดิ์ กมล, 2) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ เขียนโดย พระมหานรินทร์ สุรปญโญ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้รับประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระศรีสัจญาณมุนี, ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

สารบัญ		หน้า
1	ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมประวัติของพระพุทธเจ้าตามแนวทฤษฎีและมนุษยนิยม The Comparative Study of Literature on Buddha’s History According to Theology and Humanism บรรพต แคไธสง, พูนศักดิ์ กมล	1
2	การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS MUEANG RANONG DISTRICT UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA, PHANGNGA, PHUKET, RANONG วราภรณ์ ล่องลม ,ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์	15
3	แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี Guidelines for using information technology in the management of the Faculty of Management Science Thonburi Rajabhat University ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์	29
4	ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักสัพพริสธรรม 7 ประการ Buddhist Leadership of Subdistrict Administrative Organization Administrators According to the seven Principles of Sappurisadhamma พระมหานรินทร์ สุรบุญโย	40
5	ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ “Administrative Leadership of the Sangha AdminisdratorsNong Bua Daeng District, of Chaiyaphum Province พระครูโสภณธรรมรักษ์ (ยโสธโร), พระมหานรินทร์ สุรบุญโย (एमพันธ์), สุนทร ธนศิลป์พิชิต	51

ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมประวัติของพระพุทธเจ้าตามแนวทฤษฎีและมนุษยนิยม
The Comparative Study of Literature on Buddha's History According to
Theology and Humanism

บรรพต แคะโฮสง, พูนศักดิ์ กมล

Rattaphol Phrommas, Poonsak kamol

หลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

Lecturer of Master of Arts Programme in Buddhist Studies

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

E-mail : poonsakkamol@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 13 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 7 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 7 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

ประวัติของพระพุทธเจ้าถูกรจนาขึ้นโดยนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นวรรณกรรมที่เราสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ 1.พุทธประวัติในเชิงจินตภาพหรือพุทธประวัติแบบทฤษฎี (Theology) 2.พุทธประวัติในเชิงมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งลักษณะแรกจะเห็นได้ในคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถาที่นิพนธ์โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ส่วนลักษณะที่ 2 จะเห็นได้ในหนังสือพุทธประวัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ขณะที่หนังสือพุทธประวัติจากพระโอษฐ์ของท่านพุทธทาสภิกขุจะมีทั้งสองแบบ พุทธประวัติแบบทฤษฎีอย่างคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถามีรูปแบบการนำเสนอคล้ายคัมภีร์ลิลิตยนิทระของมหายาน โดยมีต้นแบบคืองานนิพนธ์เรื่องพุทธจริตของท่านอัครโฆษาที่เน้นอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและเรื่องราวที่เหนือธรรมชาติโดยเน้นสร้างศรัทธาความเชื่อให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน ขณะที่พุทธประวัติแนวมนุษยนิยมถือว่า เป็นวรรณกรรมสำคัญเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นแนวโน้มวรรณกรรมของสังคมไทยในยุคปฏิรูปพระพุทธศาสนาให้ทันสมัยแบบตะวันตก สิ่งที่ถูกถ่ายทอดออกมาให้ปรากฏในวรรณกรรมชิ้นนี้คือวิถีคิดแบบตะวันตกตามแนวมนุษยนิยมของผู้นิพนธ์สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงอย่างสิ้นเชิงของจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิและจารีตการเขียนพุทธประวัติแบบดั้งเดิม สิ่งที่เหลือให้เราเห็นคือการวิพากษ์วิจารณ์ การตั้งคำถาม การตีความ การวิเคราะห์ ในเชิงเหตุผล และการตัดเนื้อหาที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยศาสตร์สมัยใหม่ นอกจากนั้นยังสะท้อนถึงแนวคิดแบบมนุษยนิยมที่พยายามจะนำเสนอประวัติของพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นบุคคลทางประวัติศาสตร์คนหนึ่ง ไม่ใช่บุคคลศักดิ์สิทธิ์ที่เต็มไปด้วยเรื่องอภินิหาร เมื่อมองในแง่สังคม แน่นนอนว่าวรรณกรรมชิ้นนี้เป็นผลผลิตแห่งบริบทสังคมไทยยุคนั้น ในขณะเดียวกันก็เป็นความพยายามที่ผู้ประพันธ์จะนำเสนอพระพุทธศาสนาแบบใหม่ไปสื่อสารกับคนในยุคของท่าน การศึกษาเปรียบเทียบพุทธประวัติทั้งสองลักษณะจะช่วยให้เราเข้าใจประวัติและบุคลิกภาพอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าได้ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: พุทธประวัติ, เทววิทยา, มนุษยนิยม

Abstract

The history of the Buddha was written up by scholars of Buddhism into literature that we can divide into two types: 1) the life of the Buddha in a poetic style or the life of the Buddha in theological style, 2) Buddha's history in humanism. The first characteristic of this can be seen in the Pathomsambodhikatha written by Somdejphramahasamanachao Kromphraparamanuchitchinoras. As for the second type, it can be seen in the Buddhist biography of Somdejphramahasamanachao Kromphrayavachirayanavarot. Theological history of Buddhism such as the Pathamasambodhītha has a presentation format similar to the Mahayana Lalitvasittra. The prototype is Asavaghosa's writings on Buddhism, which emphasize the miraculous powers of the Lord Buddha and supernatural stories, with an emphasis on building faith and belief among Buddhists. While the humanist history of Buddhism is considered It is an important piece of literature that reflects the literary trends of Thai society in the era of Buddhist reformation to modernize in the Western style. What is conveyed in this work is that the Western humanist way of thinking of the author reflects the complete decline of the Tribhumi cosmology and the traditional Buddhist writing tradition. What is left for us is criticism, questioning, interpretation, logical analysis, and elimination of content that cannot be explained by modern science. It also reflects the humanist concept that attempts to present the history of the Buddha as a historical figure. Not a holy person full of supernatural stories. When looking at social aspects, this piece of literature is certainly a product of the Thai social context of that era. At the same time, it is an attempt by the author to present a new type of Buddhism to communicate with people in his era. A comparative study of the two styles of Buddha's life will help us understand the history and great personality of the Buddha more clearly and completely.

Keywords: Buddha's History, Theology, Humanism

บทนำ

เรื่องราวของพระพุทธเจ้าเป็นเรื่องราวที่น่าประทับใจ เป็นประวัติของมหาบุรุษผู้เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา ซึ่งเรื่องราวทั้งหมดเป็นการแต่งขึ้นในภายหลังการปรินิพพานของพระพุทธเจ้าหลายร้อยปี โดยเฉพาะพุทธประวัติเล่มแรกที่ประพันธ์โดยท่านอศวโฆษคือ “พุทธจริต” น่าจะแต่งขึ้นราว พ.ศ. 600 เนื่องจากในจารีตของพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมนั้นจะไม่นิยมรจนาประวัติของพระบรมศาสดาแยกออกมา แต่จะมีแทรกอยู่ในคัมภีร์พระวินัยปิฎกและคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ซึ่งเป็นการเล่าโดยพระองค์เอง พระสังคีตการยก็บันทึกเอาไว้ในพระบาลี โดยกระจัดกระจายกันอยู่ตามพระสูตรต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันท่านพุทธทาสภิกขุได้จัดรวบรวมและเรียบเรียงใหม่ โดยเป็นข้อความจากพระบาลีล้วน ๆ เรียกว่า “พุทธประวัติจากพระโอษฐ์” ส่วนพุทธประวัติที่แต่งขึ้นใหม่นั้นจะมีการสอดแทรกเรื่องเล่า ความเชื่อ ความคิดเห็นของผู้แต่งเข้าไปด้วย ซึ่งพุทธประวัติที่แต่งขึ้นใหม่นั้นล้วนอาศัยข้อมูลมาจากคัมภีร์พระบาลี

เป็นต้นเรื่องพร้อมกับเสริมเพิ่มเติมเรื่องราวที่เป็นอภิปาฏิหาริย์เข้าไปเพื่อให้เกิดความศรัทธาปสาทะ ความเลื่อมใสให้แก่ผู้อ่านในยุคต่อมา ซึ่งพุทธประวัติที่แต่งขึ้นใหม่นี้เราสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกันคือ 1. พุทธประวัติเชิงจินตกวีหรือเชิงเทววิทยา (Theology) 2. พุทธประวัติเชิงประวัติศาสตร์หรือเชิงมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทมีวรรณกรรมที่พรรณนาประวัติของพระพุทธเจ้าคือ ปฐมสมโพธิกถา เป็นวรรณกรรมที่มีหลายสำนวนด้วยกัน เช่น สำนวนล้านนา สำนวนล้านช้าง และสำนวนสยามที่นิพนธ์โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ภาษาที่แต่งก็มีทั้งสำนวนภาษาบาลีของล้านนา หรือสำนวนภาษาไทยของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ผู้เขียนขอเรียกสำนวนนี้ว่าพุทธประวัติเชิง จินตกวี เป็นวรรณกรรมที่ผู้รจนานำเสนอเรื่องราวตลอดทั้งบุคลิกลักษณะของพระพุทธเจ้าว่ามีโฉมมนุษย์ธรรมดา แต่มีลักษณะเป็นเทพเจ้าที่ประทับอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิตและถูกอัญเชิญให้เสด็จอุบัติลงมาเกิดเป็นมนุษย์เพื่อแสวงหาสังขารมโปรดสรรพัสตร์ ดังนั้นเรื่องราวของพระองค์ตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพานจึงเต็มไปด้วยปาฏิหาริย์ ซึ่งเรื่องราวที่เต็มไปด้วยปาฏิหาริย์เหล่านี้เกิดจากจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่มาจากการศึกษาเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระคัมภีร์ ทั้งคัมภีร์ขั้นต้นคือคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์ชั้นรองคือ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและคัมภีร์ปกรณ์วิเสส โดยผู้รจนาดูต้องการแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นมหาบุรุษและเป็นศาสดาเอกของโลก

ในขณะที่เดียวกันผู้เขียนเรียกวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พุทธจริตของท่านอัครโฆษ และคัมภีร์ลลิตวสิตระของพระพุทธศาสนามหายานว่าพุทธประวัติเชิงเทววิทยา เนื่องจากพระพุทธศาสนามหายานได้แบ่งภาคของพระพุทธเจ้าออกเป็น 3 ประเภทเรียกว่าตรีกาย คือ นิรมาณกาย สัมโภคกายและธรรมกาย นิรมาณกายคือกายที่พระพุทธองค์ลงมาเกิดเป็นมนุษย์ ส่วนสัมโภคกายนั้นเป็นกายที่ประทับอยู่บนสวรรค์ ขณะที่ธรรมกายเป็นกายแห่งสังขารหรือเป็นกฎของธรรมชาติ เป็นกายที่เป็นแหล่งกำเนิดของโลกและจักรวาลและเป็นกฎที่ควบคุมความเป็นไปของโลกและจักรวาล ซึ่งมีลักษณะเหมือนพระผู้เป็นเจ้า เรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในวรรณกรรมของพระพุทธศาสนามหายานหรือที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนามหายานจึงเป็นเรื่องราวที่เกิดจากแนวคิดเรื่องตรีกาย พระพุทธเจ้าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์จึงเป็นเพียงนิรมาณกายที่แบ่งภาคมาจากสัมโภคกายและธรรมกายอันมีสถานะที่เป็นนิรันดร ดังนั้นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าตามแนวของพระพุทธศาสนามหายานจึงเป็นลักษณะพุทธประวัติเชิงเทววิทยา

นอกจากนี้นักปราชญ์ไทยในยุคสมัยที่สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากความเจริญก้าวหน้าทางศิลปวิทยาในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ของตะวันตก เป็นยุคที่เกิดแนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism) ที่เน้นแนวความคิดแบบเหตุผลนิยมและประสบการณ์นิยม อันเป็นผลที่ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นเพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสนิยมตะวันตกที่วิทยาศาสตร์กำลังเฟื่องฟู ชนชั้นนำของไทยก็ดี นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาของไทยก็ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสจึงได้นำเสนอพุทธประวัติในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับแนวคิดแบบมนุษยนิยมที่มีพื้นฐานมาจากกลุ่มเหตุผลนิยมและประสบการณ์นิยม พุทธประวัติในแนวนี้ จึงเป็นพุทธประวัติที่ตัดเนื้อหาในส่วนของอภิปาฏิหาริย์ เรื่องราวที่เหนือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ โดยนำเสนอพุทธประวัติในเชิงประวัติศาสตร์ที่พยายามแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์มิใช่เทพเจ้า แต่ด้วยอาศัยความเพียรพยายาม พระองค์จึงทรงบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าผู้อยู่เหนืออสวะกิเลสทั้งหลายทั้งปวง จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดจึงทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและรูปแบบการนำเสนอประวัติของพระพุทธเจ้าของนักปราชญ์ทั้งสองแนว คือ แนววรรณกรรมที่

นำเสนอพุทธประวัติเชิงจินตกวีหรือแนวเทววิทยาของคัมภีร์ปฐมสมโพธิกาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรสและแนววรรณกรรมที่นำเสนอพุทธประวัติเชิงมนุษยนิยมของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสและท่านพุทธทาสภิกขุ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและอิทธิพลที่ปรากฏต่อสังคมไทยในยุคอดีตและสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าของพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

ผู้ที่เคยศึกษาคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทมาพอสมควร ไม่ว่าจะเป็พระไตรปิฎก อรรถกถา หรือคัมภีร์ระดับรองลงมาอื่น จะมีความรู้สึกพ้องกันอย่างหนึ่งคือพระพุทธเจ้าที่ปรากฏบนหน้ากระดาษคัมภีร์นั้น ๆ ทรงเป็นมนุษย์ ไม่ใช่เทพหรือผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ พุทธประวัติในความรู้สึกของชาวพุทธเถรวาทคือประวัติของบุคคลหนึ่งที่มีความตั้งใจแน่วแน่ และได้ทุ่มเทสติปัญญาและความเพียรพยายามอย่างยิ่งยวดเพื่อไปให้ถึงจุดหมายที่ตนมุ่งหวังไว้นั้น ภาวะของพระพุทธเจ้าเป็นภาวะที่มนุษย์ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ หากว่าเขามีความตั้งใจและความเพียรพยายามเพียงพอ ในทางกายภาพ พระพุทธเจ้าก็เหมือนคนปกติทั่วไป ทรงเจ็บป่วยได้ดังคนธรรมดา ทรงชราแก่เฒ่าดังคนทั่วไป และเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสมที่สังขารร่างกายจะต้องแตกดับไปตามธรรมดา ก็ทรงดับขันธเข้าสู่นิพพานเหมือนคนทั้งหลายที่เกิดมาแล้วล้วนต้องตายทุกคน ไม่มียกเว้น ชาวพุทธเถรวาทถือว่า พระพุทธเจ้าแตกต่างจากคนทั่วไปในทางจิตใจและคุณสมบัติอันเป็นนามธรรมเท่านั้น ในทางรูปธรรม พระองค์ทรงมีเนื้อหนังร่างกายที่ตกอยู่ภายใต้กฎแห่งธรรมดา กล่าวคือต้องเปลี่ยนแปลงเจ็บป่วย และแตกสลายได้เมื่อถึงเวลา ดังคนปกติทั่วไป แต่สำหรับชาวพุทธมหายาน พระพุทธเจ้ามิได้มีฐานะเป็นมนุษย์ธรรมดา จริงอยู่ที่หลักฐานในคัมภีร์ระบุว่าพระพุทธเจ้าสถิตถะ โคตรมะ ทรงเจ็บป่วยแก่ชราและตามได้เหมือนคนทั่วไป แต่ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นก็เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระกายส่วนหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่านิรมานกายเท่านั้น พระพุทธเจ้ายังมีพระกายอีกสองส่วน คือ ธรรมกาย กับสัมโมคคกาย พระกายสองอย่างนี้ไม่แก่ชรา ไม่เปลี่ยนแปลงอย่างนิรมานกายที่อยู่ในโลกมนุษย์

ในคัมภีร์ของฝ่ายเถรวาท ปรากฏหลักฐานบันทึกเอาไว้ว่า พระพุทธเจ้าเคยตรัสเอาไว้ว่า ความเป็พระพุทธเจ้าไม่ได้อยู่ที่เนื้อหนังร่างกาย หากแต่อยู่ที่ธรรม ธรรมในที่นี้หมายถึงเอาคุณธรรมทุกอย่างที่ทำให้พระองค์แตกต่างจากคนทั้งหมด ธรรมที่ว่านี้เองคือแก่นหรือสาระของความเป็นพระพุทธเจ้า ดังนั้นใครก็ตามที่ยึดติดในพระกายภายนอกที่เป็นเนื้อหนัง พระพุทธองค์จึงตรัสว่า คนประเภทนี้แม้จะเกาะชายฉัตรของพระองค์ก็ไม่ชื่อว่าเห็นพระองค์ ส่วนคนที่มองเห็นคุณธรรมในพระพุทธองค์ หรือเข้าใจหลักธรรมที่ทรงสอน สามารถนำไปปฏิบัติจนเกิดผลในชีวิต คนประเภทนี้แม้จะไม่เคยเห็นพระกายที่เป็นเนื้อหนังเป็นคนของพระพุทธองค์ ก็ทรงมีพุทธดำรัสว่าเป็นผู้ได้เห็นพระพุทธองค์ดังพุทธภาษิตที่ว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา (ส.ข. 17/216/146) จากที่กล่าวมาข้างต้น ชาวพุทธเถรวาทเมื่อกล่าวถึงพระกายของพระพุทธเจ้า จึงมักจะแยกกล่าวเป็นสองส่วนด้วยกัน คือ พระกายส่วนที่เป็นเนื้อหนัง พระกายส่วนที่เป็นคุณธรรม พระกายอย่างแรกสามารถแตกดับได้ตามกาลเวลา แต่พระกายอย่างหลังไม่มีวันแตกดับ ทุกครั้งที่ชาวพุทธรำลึกถึงพระพุทธคุณ แล้วน้อมใจยึดเอาพระพุทธรูปนั้นเป็นสิ่งกระตุ้นให้กล้าหาญเบิกบาน อดทน ในการทำความดี ก็ถือว่าได้สัมผัสกับพระกายส่วนนี้แล้ว

แต่สำหรับพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน พระพุทธเจ้าทรงมีพระกายสามภาค ดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่ากายทั้งสามภาคนี้ตรงกับกายในความเชื่อของฝ่ายเถรวาทอยู่สองกาย คือ ธรรมกาย (กายคือธรรม) กับนิรมานกาย (กายที่เป็นเนื้อหนัง เป็นมนุษย์ในประวัติศาสตร์) ที่มหายานเพิ่มเข้ามาอีกก็คือสัมโมคคกาย จะอย่างไรก็ตาม ส่วนที่ตรงกันก็เป็นเพียงแค่คำเท่านั้น ส่วนความหมายของคำ ฝ่ายมหายานได้ตีความไป

อีกความหมายหนึ่งที่ผิดแผกไปจากความหมายที่เถรวาทเข้าใจ ธรรมกายในทัศนะของฝ่ายมหายาน หมายถึงสิ่งหนึ่งที่ตั้งารอยู่ชั่ววินันดร สิ่งนี้เป็นสิ่งไร้รูป ปราศจากตัวตนให้สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส เราไม่อาจสาวหาที่มาของธรรมกายได้ เพราะธรรมกายไม่มีเบื้องต้น ไม่มีจุดกำเนิด ไม่มีผู้สร้าง ธรรมกาย เกิดมีและดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง แม้ว่าจักรวาลจะว่างเปล่า ไม่มีอะไรเลย ไม่มีดวงดาว ไม่มีโลก ไม่มีวัตถุ ไม่มีมนุษย์ไม่มีสัตว์และพืช ไม่มีแสงสว่าง ในภาวะเช่นนั้นธรรมกายก็ยังดำรงอยู่ และจะดำรงอยู่เช่นนั้นเรื่อยไป ไม่มีจุดที่สิ้นสุด ธรรมกายก็เช่นเดียวกัน เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในแง่ของการเป็นที่พึ่ง ชาวพุทธมหายานเชื่อว่า พระพุทธเจ้าสิทธัตถะ หรือพระพุทธเจ้าองค์อื่น ๆ ที่เคยมีชีวิตอยู่ในโลกนี้และจะมีต่อไป ในอนาคตมีฐานะเป็นนิรมาณกาย นิรมาณกายนี้หมายถึงการหรือรูปที่ถอบหรืออวตารลงมาจากรูปหรือ กายที่เป็นทิพย์ในสวรรค์ กายที่อยู่ในภาคของเทพบนสวรรค์นี้เรียกว่าสัมโมคคกาย ดังนั้นในทัศนะของ ฝ่ายมหายาน พระพุทธเจ้าสิทธัตถะที่ทรงมีชีวิตเกี่ยวข้องสั่งสอนเวไนยสัตว์อยู่ ณ ดินแดนชมพูทวีปในช่วงหนึ่ง ของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ นั้น หาใช่คนธรรมดาไม่ จริงอยู่ที่พระองค์ทรงปรากฏกายในรูปของมนุษย์ มีเกิด แก่ เจ็บ และตาย ดังมนุษย์ปกติทั่วไป แต่ปรากฏการณ์ทั้งหมดนั้นเป็นเพียงมายาภาพที่ถูกเนรมิต ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการมีชีวิตอยู่ท่ามกลางหมู่คนที่มีการเกิดแก่ เจ็บ และตาย เป็นธรรมชาติเท่านั้น สัมโมคคกายบนสวรรค์นั้นหาใช่อะไรไม่ หากแต่คือการแสดงตัวของพระธรรมกายจากสิ่งไร้รูปมาเป็นสิ่งมี รูป สรูปแล้ว พระพุทธเจ้าสิทธัตถะก็หาใช่อะไรไม่ หากแต่คือธรรมกายนั่นเอง ธรรมกายประสงค์จะช่วย ให้สรรพสัตว์ข้ามพ้นสังสารวัฏจึงแสดงตัวเป็นสัมโมคคกายบนสวรรค์ จากนั้นสัมโมคคกายนั้นก็จะอวตาร ลงมาเป็นนิรมาณกายทำหน้าที่โปรดเวไนยสัตว์ดังที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาแล้วนั้น ธรรมกายนั้นเป็นภาวะหนึ่งเดียว แต่เมื่อแสดงตัวออกในรูปสัมโมคคกาย ธรรมกายสามารถแสดงตัวออกได้ หลากหลาย ฝ่ายมหายานนั้นเชื่อว่าจักรวาลนี้ประกอบด้วยอาณาจักรหรือดินแดนย่อย ๆ จำนวน มหาศาล ในแต่ละอาณาจักรนี้จะมีพระพุทธเจ้าคอยทำหน้าที่โปรดเวไนยสัตว์อยู่หนึ่งพระองค์ อาณาเขต ภายใต้การปกครองของพระพุทธเจ้านี้เรียกว่าพุทธเกษตร พระพุทธเจ้าในแต่ละพุทธเกษตร ไม่ว่าจะอยู่ใน ภาคสัมโมคคกายหรือนิรมาณกาย ทั้งหมดล้วนแต่ออกมาจากธรรมกายอันเดียวกัน พระพุทธเจ้าในแต่ละ พุทธเกษตรอาจมีลักษณะและคุณสมบัติผิดแผกกันตามความเหมาะสมในการโปรดสัตว์ในพุทธเกษตร นั้น ๆ แต่นั่นเป็นความแตกต่างภายนอกเท่านั้น (เสถียร โพธิ์นันทะ 2522, 49) พระพุทธเจ้าทั้งหมด เปรียบได้กับน้ำในสถานที่ต่าง ๆ น้ำในสระย่อมมีรูปร่างแตกต่างจากน้ำในคลอง น้ำในคลองอาจมีลักษณะ แตกต่างจากน้ำในบึง น้ำในบึงอาจมีรูปร่างลักษณะแตกต่างจากน้ำในแม่น้ำ ความแตกต่างนี้เกิดจากการ ที่น้ำนั้นต้องปรับตัวให้เข้ากับลักษณะของสระ คลอง บึงและแม่น้ำ แต่โดยสาระอันเป็นเนื้อแท้ของน้ำ น้ำ ในที่ต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือน้ำอย่างเดียวกัน ข้อนี้ฉันใด พระพุทธเจ้าในพุทธเกษตรหนึ่ง อาจมีพระรูปและ คุณสมบัติทางกายภาพแตกต่างจากพระพุทธเจ้าในอีกพุทธเกษตรหนึ่ง แต่นั่นก็เป็นความแตกต่าง ภายนอกเท่านั้น โดยเนื้อแท้พระพุทธเจ้าทั้งสองนี้ล้วนมาจากธรรมกายเดียวกัน ดุจน้ำแม้จะอยู่คนละ สถานที่ก็ล้วนเป็นน้ำที่มีเนื้อแท้เป็นชนิดเดียวกันฉันนั้น มีข้อที่ควรสังเกตประการหนึ่ง คือ การอธิบาย ภาวะของพระพุทธเจ้าที่มีตัวตนในประวัติศาสตร์จริง ๆ ว่าสืบสาวมาจากพระพุทธเจ้าที่เป็นเทพบนสวรรค์ แล้วอธิบายต่อไปอีกว่าพระพุทธเจ้าในภาคที่เป็นเทพในสวรรค์นี้ก็เป็น การเปิดเผยหรือแสดงตัวของสิ่งเร้นลับที่เป็นอมตะ ไร้ตัวตน อีกทีหนึ่ง ค่อนข้างจะพ้องกับแนวความคิดในศาสนาพราหมณ์ในยุคอุปนิษัท อย่างน่าสงสัย แต่เดิมนั้นศาสนาพราหมณ์เริ่มต้นด้วยการนับถือเทพเจ้าประจำธรรมชาติ ภายหลังเทพ เจ้าจำนวนหนึ่งในบรรดาเทพเจ้าทั้งหลายก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพเจ้าชั้นสูงกว่าเทพอื่น ๆ เทพที่ ได้รับการยกย่องนี้ที่เรารู้จักกันดีคือ พระพรหม พระวิษณุและพระศิวะ (สุนทร ณ รังสี 2537, 26).ต่อมา นักปรัชญาฮินดูยุคอุปนิษัทได้อธิบายว่าเทพเจ้าเหล่านี้ต่างก็มีกำเนิดมาจากสิ่งสูงสุดที่เรียกว่าปรมาตมัน

เหมือนกัน ปรมาตมมันเป็นสิ่งไร้รูป เป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่งในจักรวาล เทพต่าง ๆ ที่มีบทบาทในโลกมนุษย์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวทนั้นเมื่อตกมาถึงสมัยอุปัชฌาย์ได้รับการอธิบายว่าเป็นเพียงภาคหนึ่งของปรมาตมมันเท่านั้น ภาคดังกล่าวนี้คือภาคมีรูป เป็นภาคที่แสดงตัวออกมาจากภาคไร้รูปอีกทีหนึ่ง ถึงตรงนี้เราคงพอนึกภาพเปรียบออกมาว่า ธรรมกายของมหายานนั้นจะไม่ต่างจากปรมาตมมันในปรัชญาอุปัชฌาย์ ส่วนสัมโภคกายนั้นก็แทบจะไม่ต่างจากภาคมีรูปของปรมาตมมันเช่นพระวิษณุ เป็นต้น ส่วนนิรมานกายนั้นก็คงพอมองเห็นได้ว่าเหมือนกับภาคอวตารของเทพเจ้าบนสรวงสวรรค์อย่างไรอย่างนั้น พระรามเป็นมนุษย์ พระพุทธเจ้าสิทธัตถะก็ทรงเป็นมนุษย์ พระรามเป็นภาคอวตารของพระวิษณุ พระพุทธเจ้าสิทธัตถะก็เป็นภาคอวตารของสัมโภคกาย และพระวิษณุก็คือการสำแดงตนของปรมาตมมัน ในขณะที่สัมโภคกายก็คือการแสดงตัวของธรรมกาย นี่คือการแตกต่างระหว่างที่ศนะต่อพระพุทธเจ้าของมหายานกับพระพุทธศาสนานิกายดั้งเดิม

ด้วยพื้นฐานที่แตกต่างกันนี้ มหายานกับเถรวาทจึงมีหลักปฏิบัติที่แตกต่างกันในเรื่องพุทธรัตนะ กล่าวคือ สำหรับชาวพุทธเถรวาท ปัจจุบันพระพุทธรัตนะกล่าวคือตัวพระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคลนั้นไม่มีอีกแล้ว การดับขันธของพระพุทธองค์ เราอาจจะคาดเดาด้วยเหตุผลหรือจินตนาการไม่ได้ว่าหลังจากดับขันธเข้าสู่ปรินิพพานแล้ว พระพุทธองค์ทรงอยู่ในภาวะอย่างไร แต่สิ่งที่เราสามารถรู้ได้แน่นอนก็คือ ตัวพระพุทธองค์จะไม่อุบัติขึ้นอีก การปรินิพพานคือการดับสนิท ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป กระแสชีวิตของพระองค์ที่สืบเนื่องมานับจากอดีตยาวไกลสมัยที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์จนกระทั่งถึงพระชาตินี้ได้ดับสนิทลงแล้ว ดังนั้นหากคำว่าพุทธรัตนะหมายถึงเอาตัวพระพุทธเจ้าบัดนี้พุทธรัตนะนั้นก็ไม่มีอีกต่อไปแล้ว เราไม่สามารถหาตำแหน่งที่อยู่ของพระพุทธองค์ได้ภายในจักรวาลนี้ในปัจจุบันเมื่อเราชาวพุทธเถรวาทรำลึกถึงพระพุทธรัตนะ สิ่งที่เรารำลึกถึงไม่ใช่พระพุทธเจ้าที่เป็นตัวบุคคลในสมัยสองพันห้าร้อยปีก่อน หากแต่คือคุณสมบัติและคุณธรรมทั้งหมดที่มีอยู่ในตัวพระองค์ สิ่งนี้เราถือว่าเป็นตัวแท้ของพระพุทธรัตนะ การบูชาพระพุทธรัตนะก็คือการรำลึกถึงคุณธรรมเหล่านั้นเพื่อน้อมนำใจให้เกิดศรัทธา วิริยะและความเบิกบาน ปิติที่จะดำเนินตามรอยพระบาทของพระองค์ เราไม่ได้บูชาสักการะตัวพระพุทธองค์ เพราะสิ่งนี้ไม่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน ที่กล่าวมานั้นนับว่าตรงกันข้ามกับความเชื่อของชาวพุทธมหายาน สำหรับชาวพุทธมหายาน การที่พระพุทธเจ้าสิทธัตถะเสด็จดับขันธเข้าสู่พระนิพพานนั้นคือการที่นิรมานกายย้อนกลับคืนสู่ภาวะของสัมโภคกายอีกครั้งหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นแม้ในทุกวันนี้พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ (สมภาร พรหมทา 2534, 7) หากแต่อยู่ในภาวะสัมโภคกายบนสวรรค์เท่านั้นเอง พระพุทธรัตนะไม่ได้หายไปไหน ยังอยู่ครบถ้วนเหมือนสมัยพุทธกาล เวลาที่ชาวพุทธมหายานรำลึกถึงพระพุทธรัตนะ นอกจากจะรำลึกถึงพระพุทธคุณอย่างชาวพุทธเถรวาทแล้ว ยังรำลึกถึงพระพุทธเจ้าในสัมโภคกายบนสวรรค์ด้วย การบูชาพระพุทธรัตนะของชาวพุทธมหายานในปัจจุบันมีความหมายอย่างเดียวกันกับการบูชาพระพุทธรัตนะของชาวพุทธในสมัยพุทธกาล ทั้งนี้เพราะในความรู้สึกของชาวพุทธมหายาน เวลานี้บนสวรรค์พระพุทธเจ้าในภาคสัมโภคกายยังประทับรับฟังสุขทุกข์ของพุทธบริษัทอยู่ การบูชาพระพุทธรัตนะด้วยความรู้สึกเช่นนี้มหายานถือว่าให้ความมั่นใจและอบอุ่นใจแก่ศาสนิกได้มากกว่าการบูชาด้วยความรู้สึกที่สิ่งที่เหลืออยู่นั้นมีเพียงพุทธคุณเท่านั้น

พุทธประวัติเชิงมนุษยนิยม (Humanism)

พุทธประวัติจึงนับว่าเป็นด้านแรกของการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนในพุทธศาสนา ซึ่งจะมีผลต่อการนำไปใช้ปฏิบัติตาม การแต่งวรรณกรรมแนวจารีตแบบลังกา เช่น ปฐมสมโพธิกถา ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส และชินกาลมาลีปกรณ์ของพระรัตนปัญญาเถระ เป็นการ

นำเสนอพุทธประวัติเพื่อสื่อสารกับคนในสังคมยุคเก่าที่มีโลกทัศน์แบบหนึ่ง โครงสร้างเนื้อหาจึงเต็มไปด้วยเรื่องอภินิหาร ปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ โดยได้ย่อนเล่าเรื่องการทำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระโพธิสัตว์ถึง 4 อสงไขยยิ่งด้วยแสนกัปป์ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส 2537 35-61) แต่ในวรรณกรรมเรื่อง “พุทธประวัติ” ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ร.ต.ท. (แสง มนวิฑูร 2540, 156) ปรับเปลี่ยนโครงสร้างเนื้อหาของเรื่องใหม่อย่างชัดเจน โดยได้ตัดทอนเนื้อหาส่วนที่ว่าด้วยการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระโพธิสัตว์ออกไปทั้งหมด แล้วแทนที่ด้วยเนื้อหาข้อมูลที่เป็นเรื่องของโลกนี้ล้วน ๆ คือข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดีของสังคม อินเดียสมัยที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จอุบัติขึ้น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส 2557) ดังนั้น พระพุทธเจ้าในวรรณกรรมชิ้นนี้จึงมีฐานะเป็นเพียงมนุษย์ที่เป็นบุคคลทางประวัติศาสตร์คนหนึ่ง ที่สามารถพิสูจน์และประจักษ์ด้วยข้อมูลและหลักฐาน หาใช่บุคคลศักดิ์สิทธิ์ที่เต็มไปด้วยเรื่องอภินิหารไม่ อาจกล่าวได้ว่านี่คือความพยายามที่จะทำให้ประวัติของบุคคลผู้ศักดิ์สิทธิ์ให้กลายเป็นประวัติของมนุษยธรรม (humanized) คนหนึ่ง ผู้เขียนเรียกรูปแบบการนำเสนอประวัติของพระพุทธเจ้าแบบนี้ว่าแนวมนุษยนิยม (Humanism) วรรณกรรมพุทธประวัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสเล่มนี้ คือภาพสะท้อนอิทธิพลของ แนวคิดปฏิฐานนิยม (positivism) ของตะวันตกที่ปัญญาชนสมัยนั้นนำมาใช้เป็นฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญในยุคนี้คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส โดยเฉพาะเมื่อแนวคิดของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดแบบมนุษยนิยม จึงเป็นไปได้ที่เรื่องลึกลับเหนือเหตุผลจะเข้ามาแทรกอยู่ในงานของพระองค์ พระองค์ได้วิจารณ์เนื้อหาพุทธประวัติแนวจารีตที่มีลักษณะเป็นเชิงเทววิทยาที่เกี่ยวกับเรื่องอภินิหารว่ามีทั้งส่วนที่เป็นแก่น ทั้งส่วนที่เป็นเปลือกกระพี้ที่คนรุ่นหลังแทรกปนเข้ามา ดังนั้นผู้ศึกษาต้องอ่านอย่างใคร่ครวญและใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบครอบ ให้เลือกเอาเฉพาะ ส่วนที่เป็นแก่นเท่านั้น ดังข้อความที่ว่า “เป็นธรรมดาของเรื่องที่มีผู้สนใจ และนำสืบกันมานาน ย่อมมีเปลือกกระพี้เข้าแทรกปน... เรื่องพุทธประวัติก็ย่อมเป็นเช่นนั้น... พึงเลือก ถือเอาแต่ใจความ เหมือนจะบริโภคผลไม้ไม่มีเปลือกหนา ควรปอกเปลือกปล่อนเอาแต่เนื้อใน ก็จะมีบริโภคกลิ่นรส” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส 2557) คำถามที่ว่าอภินิหารในพุทธประวัติมีมาได้อย่างไร พระองค์ทรงวินิจฉัยว่า “เหตุมีอภินิหารเหล่านี้ก็น่าจะมีหลายทาง และค่อยมีมาโดยลำดับ ทางหนึ่งคือเรื่องกาพย์ จินตวิผู้ประพันธ์แต่งขยายเรื่องจริงให้เชื่อ เพื่อต้องการความไพเราะในเชิงกาพย์” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส 2557) หมายความว่า อภินิหารเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ในเชิงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพราะไม่สามารถพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ได้ หากแต่เป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังซึ่งเป็นนักจินตวิแทรกปนเข้าภายหลังเพื่อให้เกิดความไพเราะในเชิงกาพย์กลอนเท่านั้นทรงสันนิษฐานต่อไปอีกว่า “เรื่องเช่นนี้น่าจะได้มาจากหนังสือกาพย์ของจินตวิ ท่านผู้ประพันธ์เป็นเจ้าของ เจ้ากลอนแต่งขยายเรื่องจริงให้เชื่อ” ถ้ามองต่อไปว่า ทำไมเรื่องอภินิหารจึงถูกแทรกเข้ามา พระองค์ทรงวินิจฉัยว่า “เป็นธรรมดาของท่านผู้เป็นมหาบุรุษ ได้เกิดมาทำอุปการะอันยิ่งใหญ่แก่โลก จะมีผู้กล่าว สรรเสริญอภินิหารของท่านด้วยประการต่าง ๆ ในปางหลังแต่ยุคของท่าน” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส 2557) เหตุผลของการมีอภินิหาร ในพุทธประวัติจึงไม่ใช่เรื่องที่มีอยู่จริง ๆ หากแต่อาศัยความเป็นมหาบุรุษและการทำอุปการะแก่โลกไว้มาก จึงทำให้คนรุ่นหลังยกย่องพระองค์อย่างเลอเลิศจนถึงกับสอดแทรกเรื่องอภินิหารเข้ามาเพื่อให้งามใหญ่สมพระเกียรติ

หนังสือพุทธประวัติฉบับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสเป็นหนังสือสำหรับอ่าน นั้นหมายความว่า “พุทธประวัติฉบับนี้มุ่งไปทางวิจารณ์เรื่องเพื่อนำผู้อ่านผู้เรียนให้รู้จักใช้วิจารณ์ญาณ เพราะฉะนั้น ในท้องเรื่องจึงมีทั้งบรรยายความและวิจารณ์คลุกเคล้ากันตลอดไป” แน่แน่นอนว่าเมื่อต้องการให้เป็นหนังสือสำหรับให้คนทั่วไปอ่านโดยเฉพาชนชั้นนำหรือชนชั้นสูงของสังคมที่มาร่วมงานศพในครั้ง นั้นแนวการเขียนจึงมุ่งที่จะนำเอาพุทธประวัติไปสื่อสารสื่อสารกับคนยุคใหม่ที่กำลังตื่นต้นกับแนวคิด แบบวิทยาศาสตร์ คนกลุ่มก็คือคนที่อยู่ในยุคของการหันหลังให้กับจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิ ความเชื่อ มาย และเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ที่พิสูจน์ไม่ได้ด้วยหลักเหตุผล พุทธประวัติที่เหมาะสมกับคนกลุ่มนี้จึงไม่ใช่ พุทธประวัติแนวอภินิหารแบบปฐมสมโพธิกถา หากแต่ต้องเป็นพุทธประวัติที่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุ และผลแบบวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุนี้จึงไม่แปลกอะไรที่วรรณกรรมชิ้นนี้เต็มไปด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ การตั้งคำถาม การตีความ และการวิเคราะห์ในเชิงเหตุผล ในบทความนี้ผู้เขียนจะมุ่งศึกษาเฉพาะผลงาน ของสมเด็จพระเจ้า เรื่อง “พุทธประวัติ ภาคที่ 1” เป็นหลักโดยจะชี้ให้เห็นว่า ผลงานพุทธประวัติเรื่องนี้ มี ลักษณะเป็นเหตุผลนิยมอย่างไร ทั้งในแง่การวางโครงเรื่อง การวิพากษ์เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ และการ ตีความเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ในแนวทางแห่งเหตุผลนิยม

ดังนั้นพอจะสรุปได้ขั้นหนึ่งว่า ความเข้าใจหรือการรู้เรื่องราวของพุทธประวัติในระดับตำนาน หรือประวัติศาสตร์ เป็นความรู้ความเข้าใจมิติหนึ่งของพุทธประวัติทั้งหมด ความเข้าใจพุทธประวัติในทาง ปาฏิหาริย์ก็เป็นความเข้าใจอีกมิติหนึ่งเช่นกัน กับความเข้าใจในธรรมะซึ่งอันนี้มีความต้นลึกของผู้ที่จะ เข้าใจในเรื่องที่จะเข้าใจด้วย นี่ก็เป็นมิติหนึ่งของพุทธประวัติ แต่พุทธประวัติที่มีมาในพระบาลีหรือที่ สังเกตได้จากผลงานนถมิตกรรมของคนสมัยก่อนนั้นเขาสร้างสิ่งต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วแต่ต้นนั้นเป็น เอกภาพด้วยกันคือพุทธประวัติมีทั้งเรื่องเกี่ยวกับตำนาน เกี่ยวกับปาฏิหาริย์ และเกี่ยวกับพระธรรม รวมกันอยู่อย่างชนิดที่ว่า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนผู้ที่สนใจต้องการศึกษาพุทธประวัติในระดับไหน ขึ้นอยู่กับความเลื่อมใสศรัทธามากบ้างน้อยบ้าง และขึ้นอยู่กับจริตและอุปนิสัยของบุคคลแต่ละคนด้วย

การแสดงเรื่องประวัติของพระพุทธเจ้าในแง่บุคลาธิษฐาน เป็นการมุ่งที่จะกล่าวโดยยกบุคคล เป็นที่ตั้ง เพื่อให้มองเห็นภาพได้ชัดเจน เข้าใจง่ายไม่สลับซับซ้อน ส่วนใหญ่จะมีเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ เช่น เรื่องเทวดา มาร พรหม เป็นต้น เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เป็นจินตนาการของท่านผู้แต่ง เพื่อให้เกิดความ อัจฉริยะแก่ผู้ฟังในยุคสมัยนั้น ๆ เป็นที่นิยมกันอยู่มาก แต่ในปัจจุบันอาจจะมองเป็นอีกมุมหนึ่ง ซึ่งก็มี ข้อคิดน่าสนใจว่า

สิ่งที่โบราณจารย์ได้สร้างขึ้นไว้เป็นภาพก็มาจากสิ่งที่มองด้วยตา (เนื้อ) ไม่เห็น แต่รับรู้มาได้ จากจิตสิกขา สิ่งเหล่านี้มาสู่พระศาสนา ก็เพื่อเป็นเครื่องช่วยอธิบายธรรม อธิบายสภาวะของจิต ของ กระแสชีวิตที่เป็นไปตามสภาวะธรรมต่าง ๆ เรื่องเทพ เทวดา ปาฏิหาริย์ ก็เกิดขึ้นด้วยประการฉะนี้ แม้ เรื่องปาฏิหาริย์ไม่ใช่เรื่องที่อยู่นอกวิสัยของความเป็นมนุษย์ แต่เราจะต้องทำความเข้าใจในระดับปัจเจก ของเราเองว่า เมื่อเรารู้เรื่องปาฏิหาริย์ เรามองหรือเปล่า ชีวิตตกอยู่บนความประมาทหรือไม่ เพราะถ้าเราปฏิเสธเรื่องเหล่านี้ตั้งแต่ครั้งที่เรายังไม่มีความเข้าใจ เราก็จะรับคุณค่าของบรรพบุรุษของโ บราณจารย์ไม่ได้ ถึงรับได้บ้างก็เพียงเสี้ยวส่วน แม้เรื่องต่าง ๆ ที่เป็นชาดก เรื่องในพุทธประวัติก็มาจาก พระโอษฐ์ของพระพุทธองค์ เรื่องเหล่านี้ก็มีเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ผสมผสานอยู่เสมอ มิได้เป็นเรื่องที่อยู่ นอกขอบข่ายของพระพุทธศาสนา แต่ก็เป็นเรื่องที่ผสมผสานกันมากับพระธรรม เหมาะที่คนรุ่นใหม่จะ ได้หาโอกาสทำความเข้าใจ ความเข้าใจของตนเองให้ละเอียดรอบคอบสุขุมลึกซึ้งต่อไป เพื่อว่าจะได้เข้าใจ กระแสทางวัฒนธรรมแบบพุทธที่บรรพบุรุษของไทยเราสร้างสมมาเป็นเวลานาน (พุทธทาสภิกขุ 2529,14).เป็นการเข้าใจตนเองอีกภาคหนึ่งซึ่งสุขุมลึกซึ้ง

ส่วนเรื่องความเข้าใจพุทธประวัติในแง่ธรรมาธิษฐาน เป็นการมุ่งเน้นการเข้าถึงแก่นแท้ของธรรม มองเรื่องราวที่เป็นอิทธิปาฏิหาริย์ในแง่ของธรรมะ เช่น ตอนพระยามารมาขัดขวางให้เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ ผู้แต่งยกเอาพระยามารที่เป็นตัวบุคคลในสรวงสวรรค์ชั้นหนึ่งมากล่าวชักชวนให้เกิดความพอใจในสมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิที่กำลังจะมาถึง พระโพิสสัตว์จะได้ละทิ้งการออกบวช ถ้ามองในแง่ธรรมาธิษฐานก็คือการเกิดขึ้นของกิเลสคือการตัณหาภายในจิตใจของพระโพิสสัตว์ ซึ่งยังมีความอาลัยในราชสมบัติอยู่ แต่ทรงหักห้ามใจได้ เปรียบได้กับการตรัสห้ามพระยามาร เป็นต้น เรื่องบุคลาธิษฐานและธรรมาธิษฐานในทำนองนี้มีปรากฏอยู่มากในคัมภีร์ปฐมสมโพธิ

ประวัติพระพุทธเจ้าและพระสาวกมีที่มาต่าง ๆ กัน ในชั้นพระบาลีและอรรถกถามีได้รวมกันเป็นเรื่องราวติดต่อกันตั้งแต่ต้นจนจบ แต่มีปรากฏเฉพาะเป็นตอน ๆ ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงนิพนธ์ไว้ในคำปรารภหนังสือพุทธธานุพุทธประวัติตอนหนึ่งว่า

เรื่องพุทธธานุพุทธประวัติ ซึ่งพรรณนาความเป็นไปแห่งพระบรมศาสดาและพระสาวกทั้งหลาย ไม่ปรากฏในบาลีประเทศซึ่งผู้สังคิตจนตลอดเรื่องสักแห่งเดียว มีมาในบาลีประเทศนั้น ๆ เพียงเป็นท่อน ๆ เช่นเรื่องประสูติ มาในมหาปทานสูตรแห่งที่ฌนิกาย มหาวรรค เรื่องครั้งยังทรงพระเยาว์มาในติกนิบาต อังคุตตรนิกาย เรื่องตั้งแต่ปรารถนาเหตุที่จะเสด็จออกบรรพชา จนภิกษุปัญจวัคคีย์สำเร็จพระอรหันตผล มาในปาสราสีสูตร แห่งมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เรื่องเสด็จออกบรรพชาแล้วบำเพ็ญทุกรกิริยาจนได้ตรัสรู้ มาในมหาสังจจกสูตร แห่งมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เรื่องตั้งแต่ตรัสรู้แล้วจนถึงอัคคสาวกบรรพชา มาในมหาวรรคแห่งพระวินัย ทรงบำเพ็ญพุทธกิจนั้น ๆ มาในพระสูตรต่าง ๆ หลายสถาน ตอนใกล้จะนิพพานจนถึงนิพพานแล้ว มัลลกะชัตรีย์ในเมืองกุสินาราทำการถวายพระเพลิงพระพุทธรูปแล้วแบ่งพระสารีริกธาตุไว้บ้าง แจกไปในพระนครอื่น ๆ บ้าง มาในมหาปรินิพพานสูตรแห่งที่ฌนิกาย มหาวรรค เรื่องสังคายนาร้อยกรองพระธรรมวินัยตั้งไว้เป็นแบบแผนมาในจุฬวรรคแห่งพระวินัย เรื่องนอกนี้มาในบาลีบ้าง ในอรรถกถาบ้าง มีจนตลอดเรื่อง แต่หนังสือที่อาจารย์ในปางก่อนเก็บข้อความมาจากที่นั้น ๆ ร้อยกรองขึ้นไว้เป็นภาษามครบ้าง เป็นภาษาอื่นบ้างย่อบ้าง พิสดารบ้าง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส 2557) กล่าวความเหมือนกันบ้างผิดกันบ้าง มีข้อความที่เราทั้งหลายผู้เกิดในภายหลังพึงเชื่อได้บ้าง

พุทธประวัติเชิงเทววิทยา (Theology)

ปฐมสมโพธิเป็นวรรณกรรมพุทธประวัติของชาวไทยเดิมแพร่หลายในหมู่ชาวไทยยวนไทยอีสานลาวไทลื้อและไทเขินซึ่งมีวัฒนธรรมร่วมกันภายหลังปฐมสมโพธิได้รับความนิยมในหมู่ชาวไทยภาคกลางและชนชาติเพื่อนบ้านของไทยบางชาติได้แก่ขามอญและชาวเขมรด้วยปฐมสมโพธิเป็นวรรณกรรมพุทธประวัติที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ด้วยภาษาต่าง ๆ มากถึง 9 ภาษาทั้งภาษาบาลี ภาษามอญ ภาษาเขมร และภาษาตระกูลไทอีก 6 ภาษาบันทึกไว้ด้วยตัวอักษรที่แตกต่างกัน 3 กลุ่มปฐมสมโพธิฉบับที่เก่าแก่ที่สุดคือปฐมสมโพธิภาษาบาลีอักษรธรรมล้านนาแต่งขึ้นที่เมืองท่าส้อยแห่งอาณาจักรล้านนา ปฐมสมโพธิสำนวนนั้นนอกจากเป็นที่มาของปฐมสมโพธิภาษาไทยหลายภาษาแล้วยังวิวัฒนาการเรื่อยมาจนเป็นปฐมสมโพธิกถาพระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรสซึ่งกองธรรมสนามหลวงแห่งราชอาณาจักรไทยได้ประกาศกำหนดให้ใช้เป็นแบบเรียนในหลักสูตรนักเรียนชั้นเอกมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2506-ปัจจุบัน

เนื้อเรื่องดั้งเดิมของปฐมสมโพธิเป็นประวัติของพระโพิสสัตว์สี่ทิศละมีทั้งที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องในวรรณกรรมพุทธประวัติสายบาลีและนอกสายบาลี ภายหลังเนื้อเรื่องของปฐมสมโพธิได้

วิวัฒนาการจนกลายเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวแก่พุทธชีวประวัติและพุทธศาสนประวัติ แม้ว่าเนื้อเรื่องของปฐมสมโพธิจะวิวัฒนาการไปจนยาวกว่าเดิมถึง 1 เท่า แต่เนื้อเรื่องของปฐมสมโพธิภาษาบาลีสำนวนล้านนาซึ่งเป็นฉบับที่เก่าที่สุดยังคงเป็นแกนของปฐมสมโพธิทุกฉบับและชื่อเรื่องเดิมยังคงใช้ต่อกันเรื่อยมา เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ของปฐมสมโพธิภาษาบาลีและปฐมสมโพธิภาษาไทยพระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรสสอดคล้องกับปฐมสมโพธิฉบับอื่น ๆ เฉพาะรายละเอียดของเรื่องและลำดับเรื่องในตอนพระพุทธเจ้าผจญอุทานพญามารในปริงเจตมารวิชัยเท่านั้นที่แตกต่างกับปฐมสมโพธิฉบับอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดเพราะทรงชำระให้ต้องตามเนื้อเรื่องที่มีมาในพระบาลีและอรรถกถาภาษาบาลี ลำดับเรื่องตอนพระพุทธเจ้าผจญอุทานพญามารที่ทรงแก้ไขแล้วนี้ไม่ปรากฏในปฐมสมโพธิสำนวนอื่น ๆ ทั้งหมดยกเว้นปฐมสมโพธิกถาภาษาเขมรซึ่งแปลไปจากปฐมสมโพธิกถาภาษาไทย ปฐมสมโพธิภาษาบาลี และปฐมสมโพธิกถาพระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรสมีเนื้อเรื่องสอดคล้องกับวรรณกรรมพุทธประวัติสายบาลีที่มีอยู่ก่อนหน้าเป็นปฐมสมโพธิที่มีเนื้อเรื่องละเอียดสมบูรณ์ที่สุดในบรรดาคัมภีร์ชื่อปฐมสมโพธิทั้งหมดที่พบ

พุทธประวัติเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่สนใจศึกษา เพื่อจะได้ทราบความเป็นมาของพระพุทธรูปผู้ทรงประกาศคำสอนและทรงให้กำเนิดพระพุทธศาสนาขึ้นมา เป็นสิ่งที่เกี่ยวพันถึงศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักคำสอน เมื่อมีผู้สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ จึงเกิดการแต่งประวัติพระพุทธรูป อาศัยหลักฐานจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาเป็นหลัก มีบางส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามาตามความคิดและความเชื่อของผู้แต่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน บางส่วนต้องการเน้นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ บางส่วนต้องการเน้นเฉพาะเนื้อหาที่เป็นประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูป มีทั้งที่เป็นบุคลาธิษฐานและธรรมาธิษฐาน ท่านพุทธทาสภิกขุได้จัดแบ่งกลุ่มแนวความคิดการนำเสนอพุทธประวัติเป็น 3 แนวทางว่า

การร้อยกรองหนังสือพุทธประวัตินั้น เมื่อสังเกตดูเป็นอย่างดีแล้วปรากฏว่า มีทางจะร้อยกรองหนังสือพุทธประวัติได้ถึง 3 แนวทางด้วยกันเป็นอย่างน้อย แนวหนึ่ง เป็นหนังสือมุ่งโดยตรงในการที่จะชักชวนคนให้เลื่อมใส และโดยเฉพาะคือคนส่วนใหญ่ที่มีชั้นการศึกษา ได้แก่คนชาวบ้านทั่ว ๆ ไป ซึ่งต้องหนักไปทางปาฏิหาริย์ เช่น หนังสือปฐมสมโพธิกถาและลิลิตวิสูตรเป็นตัวอย่าง จัดเป็นหนังสือพวกสรรเสริญพระคุณหรือ Gospel ไปพวกหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นผลดีเลิศไปทางหนึ่ง คือยึดเหนี่ยวน้ำใจคนให้ติดแน่นในศาสนาของตนได้นั่นเอง แต่เนื่องจากมุ่งหนักไปทางปาฏิหาริย์เกินไปนั่นเอง ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายขึ้นแก่พวกนักศึกษาหรือนักปฏิบัติธรรมโดยตรง การมีหนังสือพุทธประวัติแต่เพียงประเภทนี้ประเภทเดียวจึงไม่เป็นการเพียงพอ ทำให้ต้องมีประเภทอื่นด้วย แนวที่สอง มุ่งแสดงไปในทางตำนานหรือประวัติศาสตร์ ซึ่งมุ่งแสดงแต่เรื่องราวที่ทำให้คนทั้งหลายเห็นว่าเป็นความจริง และมีหลักฐานตามกฎเกณฑ์แห่งวิชาประวัติศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ อันเป็นที่สนใจของนักศึกษาแห่งสมัยปัจจุบันนี้ ซึ่งมีหนังสือพุทธประวัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หรือหนังสือ Life of Buddha ของ Dr.E.J. Thomas เป็นตัวอย่าง แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองแนวนี้ยังไม่เป็นที่สนใจของคนอีกพวกหนึ่ง คือพวกนักปฏิบัติธรรมที่ใคร่จะทราบว่าจะทรงมีชีวิตแห่งการปฏิบัติธรรมมาตั้งแต่ผนวชจนถึงตรัสรู้ ประกาศศาสนาและกระทั่งถึงวาระสุดท้ายคือการปรินิพพานเป็นอย่างไรโดยไม่มี ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ หรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เหตุนี้จึงมีความจำเป็นทางธรรมชาติ ที่จะต้องมีหนังสือพุทธประวัติแนวอื่นจากสองแนวนี้อีก อันได้แก่แนวที่สาม มุ่งแสดงแต่ในทางธรรมล้วน ๆ คือแสดงธรรมะให้ปรากฏชัดอยู่ทุก ๆ อากัปกิริยาของพระองค์ เพื่อเป็นหลักการแห่งผู้หวังจะดำเนินตาม เราจะเห็นได้ชัดเจนนั่นทีเดียวว่าหนังสือที่มุ่งแสดงปาฏิหาริย์ก็แสดงหรือเลือกแสดงให้ละเอียด

แต่ตอนที่จำเป็นต้องแสดงเป็นธรรมบรรยาย และไม่แสดงส่วนที่เป็นแง่คิดทางตำนานหรือประวัติศาสตร์เลย และหนังสือพวกที่แสดงตำนานหรือประวัติศาสตร์นั้นเล่า ก็วินิจฉัยแต่ในแง่ที่จะเป็นไปได้ทางตำนานหรือประวัติศาสตร์ ไม่แสดงทางปาฏิหาริย์ หรือทางธรรมบรรยายเลย อันนี้เป็นการชี้ชัดถึงความต่างออกไปของหนังสือพุทธประวัติประเภทที่มุ่งแสดงในทางธรรมหรือชี้ร่องรอยแห่งการปฏิบัติโดยตรง (พุทธทาสภิกขุ, 2529, 4)

ข้าพเจ้าใช้วิธีดำเนินเค้าเรื่องไปตามลักษณะของหนังสือ Gospel of the Buddha ของ P. Carus ซึ่งมีจุดประสงค์เปรียบเทียบกับหนังสือ เกียรติคุณแห่งพระเยซูคริสต์ ของคณะคริสเตียนมิชชันนารี ข้อความที่แปลกไปจากที่เราเคยได้ยินได้ฟังกันอยู่ตามธรรมดานั้น ส่วนมากมาจากหนังสือพุทธจริตของท่านอัสวโฆษแห่งอินเดีย ซึ่งร้อยกรองไว้เมื่อราว พ.ศ. 600 และเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่งในฝ่ายตะวันตก และยังมีจากหนังสืออื่น ๆ อีกหลายเล่ม และมีหลายตอนที่รวบรวมจากหนังสือ Light of Asia ของ Sir Edwin Arnold โดยเฉพาะ (พุทธทาสภิกขุ, 2544)

การตีความอภินิหารในพุทธประวัติที่มาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก

คัมภีร์ที่กล่าวถึงพุทธประวัติมีอยู่หลายคัมภีร์ ในพระไตรปิฎกมีหลักฐานปรากฏอยู่ในมหาวรรค พระวินัยปิฎก แต่ไม่ตลอด ในชั้นอรรถกถาก็มีหลายเล่ม เช่น นิทานกถา อรรถกถาชาดก และสมัยคัลลวาลีนี้ อรรถกถาที่ขนิทาย สีลขันธวรรค นอกจากนี้ในปกรณ์ที่แต่งขึ้นในยุคหลังก็มีหลายคัมภีร์ เช่น สัมภารวิปาก สัมปิตติมหานิทาน ชินมหานิทาน ชินาลังการ ปฐมสมโพธิ พุทธานุประวัติ และชินกาลมาลีปกรณ์ ในจำนวนนี้ที่นิยมกันมากที่สุดในประเทศไทยคือ คัมภีร์ปฐมสมโพธิ แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติพระพุทธรูปเจ้าที่มีเรื่องราวทั้งที่เป็นบุคลาธิษฐานและธรรมาธิษฐาน มีทั้งส่วนที่แสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความศรัทธาในพุทธศาสนา คัมภีร์นี้แต่งขึ้นในล้านนา ประมาณพุทธศตวรรษที่ 21-22 เป็นภาษาบาลีผู้แต่งคือพระสุวรรณรังสีเถระ แต่ปีที่แต่งยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน ต่อมาได้มีการชำระและแต่งเพิ่มเติมกันต่อ ๆ มา ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ และคัดลอกกันต่อ ๆ มา จึงเกิดความคลาดเคลื่อนจากต้นฉบับเดิม

การพรรณนาประวัติของศาสดาผู้ประกาศศาสนาและให้กำเนิดศาสนานั้นย่อมเป็นธรรมดาที่จะมีเรื่องราวเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ช่วงประสูตินั้นจะต้องปรากฏเหตุอัศจรรย์เพื่อยังความศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่ศาสนิกชนผู้นับถือศาสนานั้น ๆ ไม่เว้นแม้แต่พระพุทธรูป เรื่องราวเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธรูปเจ้าตอนประสูติและตรัสรู้ นั้นถ้าตีความตามหลักอรรถปริวรรตศาสตร์เราก็จะได้รับมุมมองไปอีกทัศนะหนึ่ง ในบทความนี้ผู้เขียนขอตีความเหตุการณ์ตอนประสูติและตรัสรู้ของพระพุทธรูปเจ้า พระพุทธรูปเจ้าทรงปฏิวัติความเชื่อของสังคมที่ได้รับมาจากคัมภีร์พระเวท โดยพระพุทธรูปองค์ทรงแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้ประเสริฐสูงสุดเหนือกว่าเทพเจ้าใด ๆ สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูก่อนอานนท์ พระโพธิสัตว์ที่ประสูติ ในบัดนี้ ประดิษฐานพระบาททั้งสองเสมอกันบนแผ่นดิน หันพระพักตร์ไปทางทิศอุดร เสด็จไปด้วยย่างพระบาท 7 ก้าว เมื่อเทพบุตรกั้นเศวตฉัตรตามเสด็จ พระโพธิสัตว์จะเหลียวดูทิศทั้งปวง, และทรงเปล่งพระวาจาอย่างผู้องอาจว่า

“อโคหมสมิ โลกสส

อยมนตมา ซาติ

เสฏฐุหมสมิ โลกสส

นตถิทานิ ปุนพภโวติ.

แปลว่า เราเป็นผู้เลิศในโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ ภาพใหม่ของเราจะไม่มีอีก” (ม.อ., (ไทย) 14/377/146)

การกล่าวเช่นนี้ถือว่าเป็นการประกาศอิสรภาพของมนุษย์ เนื่องจากว่าก่อนหน้านี้ชาวชมพูทวีปมีความเชื่อว่าชีวิตขึ้นอยู่กับพระพรหม และเทพเจ้าต่าง ๆ พระพรหมได้กำหนดชะตาชีวิตมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์ต้องสยบยอมต่ออำนาจเทพเจ้า เมื่อเป็นเช่นนี้มนุษย์ก็ต้องเอาอกเอาใจเทพเจ้าให้ช่วยเหลือด้วยการทำพิธีบวงสรวง อ้อนวอน หรือบูชาขัญญ โดยมีการทูลขอเป็นผู้นับถือกับเทพเจ้า เนื่องจากว่าพรหมเป็นผู้นับถือในพระเวท ดังนั้นพรหมจึงนำความต้องการของเทพเจ้ามาบอกมนุษย์ว่าจะต้องทำพิธีบูชาขัญญอย่างไร ทำให้สังคมอินเดียในอดีตถึงปัจจุบันมอบความหวังไว้กับเทพเจ้าทุกอย่าง แต่พระพุทธรูปทรงเครื่องแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้โดยการกระทำ ดังนั้นคำสอนที่พระพุทธรูปนำมาหักล้างความเชื่อในเทพเจ้าคือคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมนั่นเอง เราจะต้องทำเหตุเพื่อให้ผลที่เราต้องการ ซึ่งเป็นการกระทำที่คู่กับความเพียร ไม่ใช่การดลบันดาลที่คู่กับการอ้อนวอน เนื่องจากมนุษย์มีความอ่อนแอที่จะโน้มเอียงไปในทางที่ไม่เพียรพยายาม แล้วก็หันมาพึ่งปัจจัยภายนอกมาช่วยทำให้ แต่หลักของพระพุทธศาสนาสอนให้คนต้องทำเองเพื่อจะได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นการประสูติของพระพุทธรูปจึงถือเป็นการประกาศอิสรภาพของมวลมนุษย์ด้วยการดึงจากเทพมาสู่ธรรม นอกจากนั้น การเสด็จดำเนินได้ 7 ก้าว ของพระพุทธรูปเจ้าตอนประสูติจากครรภ์มารดา เราสามารถตีความตามหลักอรรถปริวรรตศาสตร์ได้ว่า พระพุทธรูปเจ้าสามารถเผยแผ่ประกาศพระพุทธศาสนาไปได้ 7 แคว้นแคว้น คือ แคว้นสักกะ แคว้นมคธ แคว้นโกศล แคว้นวัชชี แคว้นอวันตี แคว้นกาสิ แคว้นมัลละ (ตามการตีความของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส) หรือพระพุทธศาสนาจะกระจายไปถึง 7 ทวีปในยุคปัจจุบัน คือ ทวีปเอเชีย ทวีปยุโรป ทวีปอเมริกาเหนือ ทวีปอเมริกาใต้ ทวีปแอฟริกาเหนือ ทวีปแอฟริกาใต้ และทวีปออสเตรเลีย ส่วนท่านพุทธทาสภิกขุตีความว่าการเสด็จดำเนินได้ 7 ก้าวหมายถึงหลักธรรมคือ โพชฌงค์ 7 ประการ อันได้แก่ สติ ธัมมวิจยะ วิริยะ ปิติ ปัสสทธิ สมาธิ อุเบกขา อันเป็นคุณธรรมที่เป็นคุณเครื่องของการตรัสรู้ นอกจากนั้นเรายังสามารถตีความในเชิงจิตวิทยาการศึกษาได้อีกว่า เด็กทารกที่เกิดมาตั้งแต่แรกคลอดจนถึงอายุ 7 ขวบ จะมีสภาวะจิตที่บริสุทธิ์เหมือนจิตของพระพุทธรูป เปรียบประดุจกระดาษที่ขาวสะอาด เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่พ่อแม่หรือคุณครูอบรมสั่งสอนจะถูกประทับไว้ที่จิตใต้สำนึกกลายมาเป็นอุปนิสัยสันดานที่ติดตัวเด็กคนนั้นไปจนตลอดชีวิต

สรุป

ประวัติของพระพุทธรูปเป็นที่นิยมสนใจศึกษาของพุทธศาสนิกชน เนื่องจากเป็นประวัติเรื่องราวของศาสดาผู้ก่อกำเนิดพระพุทธรูป ซึ่งผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะของการประพันธ์ ดังนี้ 1. พุทธประวัติเชิงจินตวิหรือเชิงเทววิทยา (Theology) 2. พุทธประวัติเชิงประวัติศาสตร์หรือเชิงมนุษยนิยม (Humanism) พุทธประวัติทั้งสองแบบมีผู้แต่งกันหลายคน มีหลายฉบับหลายสำนวน ส่วนใหญ่เป็นการนำสำนวนแรกมาปรับปรุงและเพิ่มเติมเนื้อหาเข้าไปอีก สำนวนภาษาจึงมีทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกันตามยุคสมัย น่าสนใจศึกษาค้นคว้าแต่คัมภีร์ยังมีได้มีการตรวจชำระและศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านประวัติความเป็นมา ประวัติผู้แต่ง นอกจากนี้เนื้อหาที่แตกต่างกันในแต่ละสำนวน ได้แสดงถึงคติความเชื่อต่าง ๆ กัน และสามารถศึกษาคติความเชื่อและการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับประวัติพระพุทธรูปได้ กล่าวโดยสรุป พุทธประวัติเชิงเทววิทยาจะเห็นได้จากคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถา ซึ่งมีทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เล่มที่เป็นที่ยอมรับคือปฐมสมโพธิกถาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ขณะที่พุทธประวัติเชิงมนุษยนิยมปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่อง “พุทธประวัติ” ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ถือว่าเป็นวรรณกรรมสำคัญเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นแนวโน้มวรรณกรรมของสังคมไทยในยุคปฏิรูปพระพุทธศาสนาให้ทันสมัยแบบ

ตะวันตก และเป็นวรรณกรรมที่ยังมีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างยาวนานจนเท่าทุกวันนี้ เพราะปัจจุบันยังใช้เป็นหลักสูตรพระปริยัติธรรมอยู่ สิ่งที่ถูกถ่ายทอดออกมาให้ปรากฏในวรรณกรรมชิ้นนี้ คือ วิธีคิดแบบตะวันตกของผู้นิพนธ์ อันสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงอย่างสิ้นเชิงของจักรวาลวิทยาแบบ ไตรภูมิและจารีตการเขียนพุทธประวัติแบบดั้งเดิม สิ่งที่เหลือให้เราเห็นคือ การวิพากษ์วิจารณ์ การตั้งคำถาม การตีความ การวิเคราะห์ในเชิงเหตุผล และการตัดทิ้งซึ่งเนื้อหาที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยศาสตร์สมัยใหม่นอกจากนั้น ยังสะท้อนถึงแนวคิดแบบมนุษยนิยมที่พยายามจะนำเสนอประวัติของพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นบุคคลทางประวัติศาสตร์คนหนึ่ง ไม่ใช่บุคคลศักดิ์สิทธิ์ที่เต็มไปด้วยเรื่องอภินิหาร เมื่อมองในแง่สังคมแน่นอนว่าวรรณกรรมชิ้นนี้เป็นผลิตแห่งบริบทสังคมไทยยุคนั้น ในขณะที่เดียวกัน ก็เป็นความพยายามผู้ประพันธ์ที่จะนำพระพุทธศาสนาแบบใหม่ไปสื่อสารกับคนในยุคของท่าน

บรรณานุกรม

- ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. (2515). พระประวัติและพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระพรหมานุชิตชิโนรส. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรบริการ,
- ธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (2538). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- ธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (2530). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ อักษรเจริญทัศน์,
- พระเถระ 30 รูป. ปฐมสมโพธิ 30 ปริจเฉท. พระเถระ 30 รูป แต่งถวายรัชกาลที่ 5, พระนคร : โรงพิมพ์ไท, 2471.
- พิมพ์ธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถระ ร.บ.), พุทธประวัติทัศนศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5, (พิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ ในการทำบุญอายุครบ 4 รอบ 48 ปี พระเมธีวราญาณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโอรสาราม 15 พฤษภาคม 2539).
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). พุทธประวัติจากพระโอษฐ์. พิมพ์ครั้งที่ 10, สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ,
- พุทธทาสภิกขุ. (2544). เกียรติคุณของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ,
- วชิรญาณวโรรส, (2529). สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. พุทธานุพุทธประวัติ. พิมพ์ครั้งที่ 26, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- สมเด็จพระสังฆราช (ปุสสเทว). (2538). ปฐมสมโพธิ. กรุงเทพฯ. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- สมภาร พรหมทา. (2534). พุทธศาสนมหายาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สุนทร ณ รังสี. (2537). ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). อนุกรมวรรณคดีทางพระพุทธศาสนา คู่มือพระปฐมสมโพธิ. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ ไทยวัฒนาพานิช,
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2539). พุทธศาสนา : ทัศนะและวิจารณ์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2539.
- เสมอ บุญมา. (2536). อรรถาธิบายและวิเคราะห์ศัพท์ในปฐมสมโพธิกถา. กรุงเทพฯ : หจก.สำนักพิมพ์ประกายพริก,
- รัตนปัญญาเถระ, พระ. ชินกาลมาลีปกรณ์. แสง มณีจิวร ผู้แปล. พิมพ์ครั้งที่ 4, ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร, (2517).กรุงเทพฯ,
วงเดือน สุขบาง.(2524).การศึกษาปฐมสมโพธิกถาในแนวสุนทรียะ. ปรียญานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
วัลลีย์ ภิงคารวัฒน์. (2522).ชินาลังการ : การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ปรียญ
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย,

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง
ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS
MUEANG RANONG DISTRICT UNDER THE OFFICE OF SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA, PHANGNGA, PHUKET, RANONG

วารภรณ์ ล่องลม ,ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์

WARAPORN LONGLOM , Ntapat Worapongpat

Rattaphol Phrommas

ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ

และสถาบันนวัตกรรมทางการศึกษา สมาคมส่งเสริมการศึกษาทางเลือก

1 2 Center for Knowledge Transfer, Technology, Community Innovation,

Entrepreneurship, Tourism and Education

Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi (EITS)

And Educational Innovation Institute Association for the Promotion of Alternative
Education

E-mail: dr.thiwat@gmail.com , Ntapat.w@bkkthon.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 26 พฤษภาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 7 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยหัวข้อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนองสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง 2.เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง โดยจำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน เป็นการวิจัยแบบเชิงสำรวจ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม กลุ่มประชากรคือ ครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ปีการศึกษา 2565 จำนวน 132 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างและในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบโดยการทดสอบค่าที (t-test) พบว่า

1) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ทุกด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2) ผลการเปรียบเทียบการประเมินการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง จำแนกตามระดับการศึกษา และจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This article aimed to 1.) Study the management academy for school administrators located in Mueang Ranong district under the office of secondary education service area, PhangNga, Phuket, Ranong 2.) Compare the educational management of school administrators located in Mueang Ranong district under the office of secondary education service area, PhangNga, Phuket, Ranong into educational levels and working experience using questionnaire as the instrument for collecting data to conduct survey research. The sample was 132 teachers in the schools under the office of secondary education service area, PhangNga, Phuket, Ranong. They were selected by the comparison of the samples by Krejcie & Morgan. Also, the stratified sampling was conducted in the research from collected survey data in order to analyze by descriptive statistics method; percentage, mean, standard deviation. and t-test comparison.

The research results were found as follows;

1) The overall educational management rate of school administrators located in Mueang Ranong district under the office of secondary education service area, PhangNga, Phuket, Ranong was in the level of very satisfactory considered by all aspects in assessment. The maximum average aspect was in development of learning process however Media Development Innovation and Technology for Education was the lowest aspect.

2) There was no significant difference at the statistics level of 0.5 in the comparison of the assessment in educational management of school administrators located in Mueang Ranong district under the office of secondary education service area, PhangNga, Phuket, Ranong analyzed by educational levels and working experiences

Keywords: academic administration, school administrators

บทนำ

ในปัจจุบันหรือที่เรียกว่าโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นโลกสมัยใหม่ที่มุ่งสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็วและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะทำให้โลกในอนาคตกลายเป็นโลกที่อยู่ในยุคสมัยใหม่หรือที่เรียกว่าโลกไร้พรมแดน ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ระบบและแนวทางของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน

จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญรวมถึงการวางแผนเพื่อพัฒนา การบริหารจัดการศึกษาที่ดีเพื่อปรับตัวเข้าสู่โลกในยุคสมัยใหม่ที่มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพราะหากไม่ให้ความสำคัญและไม่มีการวางแผนเพื่อพัฒนา อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาในอนาคตอย่างแน่นอน ดังนั้นการวางแผนและการพัฒนาการจัดการศึกษาในโลกสมัยใหม่เป็นอีกประเด็นสำคัญที่โรงเรียนจะต้องตระหนักถึง การเปลี่ยนแปลงและการเตรียมความพร้อม ที่จะยกระดับการศึกษาในโรงเรียนเพื่อตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพทางวิชาชีพของครูเพื่อนำไปสู่การพัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถ ตอบสนองความต้องการของสังคมในอนาคตได้ หลักการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้เน้นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะ สำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ด้านงานวิชาการของแต่ละสถานศึกษายังคงมีความแตกต่างกัน แม้ว่าในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้มีการกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษาโดยตรงแล้วก็ตาม แต่ความพร้อมของสถานศึกษาแต่ละแห่งทั่วประเทศยังคงมีความแตกต่างกัน คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาจึงแตกต่างกันไปด้วยโดยเฉพาะด้านวิชาการ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อันเป็นผลผลิตที่สำคัญที่สุด

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนจึงถือเป็นงานสำคัญที่สุดของการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถ เข้าใจในเรื่องการบริหารการศึกษาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียน เข้าใจหลักการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างดี หน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารต้องคิดหาวิธีและแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ ให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มศักยภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 หรือโลกปัจจุบันซึ่งสถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้สาระวิชาหลัก (Core Subjects) และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี จึงเป็นภาระที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบจัดการศึกษาให้ประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหาร จะต้องรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเองคิดหายุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการใหม่ๆ มุ่งผลลัพธ์ ใส่ใจในเรื่องของศาสตร์ทางการสอนที่เหมาะสม และต้องเข้ามารับมือบทบาทในการเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครู ปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ๆให้กับครูผู้สอน ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ซึ่งจะนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร รวมทั้งการ

ปรับปรุง พัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีศักยภาพ เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง โดยจำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย ขอบข่ายการดำเนินงานบริหารวิชาการ 4 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตัวแปรต้น

<p>ปัจจัยส่วนบุคคล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ระดับการศึกษา ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - ปริญญาตรี - สูงกว่าปริญญาตรี 2. ประสบการณ์การทำงาน ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - น้อยกว่า 10 ปี - 10 ปี ขึ้นไป

ตัวแปรตาม

<p>การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาใน 4 ด้าน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 4. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
--

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ปีการศึกษา 2565 จำนวน 200 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ปีการศึกษา 2565 จำนวน 132 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครซี และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan) และในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในเรื่องการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง เป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ตัวแปรต้น ได้แก่ ระดับการศึกษา และ ประสบการณ์การทำงาน ซึ่งออกแบบในลักษณะแบบสอบถามประเภทปลายปิด (Closed form) เพื่อเลือกตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของไลเคิร์ต (Likert's five rating scale) โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ครอบคลุมประเด็นการบริหารงานวิชาการตามข้อบ่งชี้ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา

ตอนที่ 3 เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	(X)	(S.D)	ระดับ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.22	0.47	มาก
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.26	0.46	มาก
3. ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.18	0.48	มาก
4. ด้านพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	4.24	0.44	มาก
รวม	4.23	0.46	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ทั้ง 4 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.26$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{X} = 4.18$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการประเมินการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง จำแนกตามระดับการศึกษา และจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง

จำแนกตามระดับการศึกษา (n = 132)

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา	ระดับการศึกษา				(t)	(p)
	ปริญญาตรี n = 100		สูงกว่าปริญญาตรี n = 32			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.23	0.50	4.16	0.32	1.49	.138
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.25	0.47	4.26	0.36	-.147	.884
3. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.19	0.52	4.18	0.38	.277	.783
4. ด้านการพัฒนาระบบประกัน คุณภาพ ภายในสถานศึกษา	4.26	0.47	4.16	0.79	2.05	.042
รวม	16.94	1.96	16.75	1.85	3.67	1.85

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการประเมินการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง จำแนกตามระดับการศึกษา ในภาพรวมและรายด้านพบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน (n = 132)

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา	ประสบการณ์การทำงาน				(t)	(p)
	น้อยกว่า 10 ปี n = 79		10 ปีขึ้นไป n = 53			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.19	0.22	4.24	0.27	0.27	.309
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.22	0.27	4.30	0.18	0.18	.028
3. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.13	0.34	4.25	0.26	0.26	.034
4. ด้านการพัฒนาระบบประกัน คุณภาพ ภายในสถานศึกษา	4.15	0.23	4.35	0.24	0.24	.000
รวม	16.69	1.06	17.14	0.95	10.15	0.37

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการประเมินการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ในภาพรวมและรายด้านพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 10 ปี

และประสบการณ์การทำงาน 10 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ไม่แตกต่างกัน

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารให้ความสำคัญในการบริหารงานวิชาการมาก เพราะเป็นหัวใจในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้มีกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภท ให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนตัวผู้เรียน มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา และจัดให้มีระบบการควบคุมคุณภาพในด้านการจัดการเรียนรู้และกระบวนการวัดและประเมินผล ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ สนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตรงตามเป้าหมายหลักสูตร ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดหาสิ่งที่จะช่วยสนับสนุนในด้านการจัดการเรียนการสอน อำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีสื่อ นวัตกรรม วัสดุ และอุปกรณ์อย่างเพียงพอ รวมทั้งการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้บริหารมีการจัดผู้รับผิดชอบที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จัดระบบโครงสร้างองค์การเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา และจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ (รุ่งฤดี คำปิ่น และ สุรางคนา มัณยานนท์, 2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

และสอดคล้องกับ (วิมลรัตน์ ตุงซี่ และ ปทุมพร เปี้ยถนอม, 2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสหวิทยาเขตที่ 2 จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ (พลิชฐ์ อธิษฐ์ธรรมชัย, 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะครูผู้สอนของ กลุ่มโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราช

ชนนี้พันปีหลวง โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ (วราพร สิ้นศิริ, 2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดนทบุรี โดยรวมพบว่าระดับการบริหารงานวิชาการในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับ (วราพร สิ้นศิริ, 2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดนทบุรี ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในภาพรวม พบว่า ระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติงานการบริหารงานวิชาการในภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ (วิมลรัตน์ ตั้งชี้ และ ปทุมพร เปี้ยถนอม, 2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสหวิทยาเขตที่ 2 จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12 การเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ (พิมพ์ใจ พุฒจัตุรัส, 2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 1 ได้ทำการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา ผลการเปรียบเทียบเมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงานและระดับการศึกษา พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงกระบวนการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้มีกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภท มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรจัดให้มีการประชุมวางแผนวิเคราะห์หลักสูตร จัดหาวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรมาอบรมให้ความรู้แก่ครูตรวจสอบติดตามและประเมินผล การใช้หลักสูตรสถานศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการทั้งในและนอกสถานศึกษา วิเคราะห์จุดดี จุดด้อยของหลักสูตร เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้เป็นหลักสูตรที่ดีและทันสมัย รวมทั้งผู้บริหารควรสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ครูเป็นผู้ตัดสินใจวิธีการที่จะจัดและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดลำดับขั้นตอนของการใช้กิจกรรมได้ตามความเหมาะสม

2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรสนับสนุนการพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่ดีในการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมและพัฒนาครูให้เป็นครูที่ดี มีความรับผิดชอบต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยครูต้องมีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ รู้เทคนิคในการสื่อสารกับผู้เรียน อีกทั้งสื่อการเรียนรู้ และเทคโนโลยีเพื่อผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนได้อย่างรวดเร็ว ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ การที่ครูจะจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูต้องได้รับการพัฒนาด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถและการปรับเปลี่ยน

กระบวนการที่ดำเนินการจัดการ เรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาท และหน้าที่ในการพัฒนาครูให้ สามารถทำหน้าที่เป็นเหมือนครูมืออาชีพ คือ 1) ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนา ความเป็นมืออาชีพของครู เช่น ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ การด้านพัฒนาทักษะการสอน เป็นต้น 2) ส่งเสริม และเข้าร่วมกับครูผู้สอนเพื่อสร้างความเป็น ชุมชนแห่งวิชาชีพ 3) ส่งเสริมและกระตุ้นการใช้ปัญญา 4) ให้ การสนับสนุนครูเป็นรายบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเอาใจใส่และ ให้กำลังใจครูแต่ละคนอย่างใกล้ชิด

3) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พบว่า ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนให้มีวิธีการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรมีการพัฒนาสื่อและสิ่งและสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ การบริหารการใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้อาจทำได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับประเภทและวัตถุประสงค์ ในการใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ ช่วยเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยผู้บริหาร สถานศึกษาจะต้อง วิเคราะห์ ความต้องการ วางแผนในการจัดหา จัดระบบการใช้ การบำรุงรักษาของ สิ่งอำนวยความสะดวก และ พัฒนาครูผู้เรียน และบุคลากรให้มีความรู้ในการใช้ตลอดจนการกำกับติดตาม ประเมินผลการใช้ ปรับปรุง และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารจัดระบบ สารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ มีข้อมูลที่สมบูรณ์และจัดเก็บให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และ ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนให้มีการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรจัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและประกาศให้ ทุกคนนำไปปฏิบัติ สร้างเครื่องมือประเมินคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาที่กำหนดขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มาจัดทำเป็นข้อมูล พื้นฐานของสถานศึกษา ที่จะใช้ในการหาจุดที่จะพัฒนาสถานศึกษาต่อไป มีการประเมินสภาพปัจจุบัน หรือเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา โดยใช้เครื่องมือประเมินคุณภาพการศึกษาที่สร้างขึ้น สนับสนุนให้มีการจัดทำสารสนเทศ หรือข้อมูลพื้นฐานสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา โดยนำผลการ ประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มาจัดทำข้อมูลพื้นฐานแสดงผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา โดยจัดกลุ่มของข้อมูล ตามมาตรฐานและตัวชี้วัด คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านอื่นๆ เพื่อที่จะใช้เป็น องค์ประกอบให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
- 2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมือง หนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต หนอง
- 3) ควรมีการศึกษาการบริหารงานวิชาการต่อปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ ครูและบุคลากรในกลุ่มโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต หนอง จากนั้น นำปัจจัยที่ได้ไปพัฒนาต่อไป

บรรณานุกรม

เกษม วัฒนชัย. (2555). การปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี่.

กุลทรี พิภลแกม. (2551). การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาชั้น

พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา

- ศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
กรมวิชาการ. (2545). **การพัฒนาตามความต้องการของท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ครูสภา
ลาดพร้าว.
- กาญจน์ เรืองมนตรี และ ธรินธร นามวรรณ. (2554). **ยุทธศาสตร์การบริหารการจัดการศึกษาของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เทศบาล อบจ. อบต. กทม. เมืองพัทยา**. : กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง
- กัมพล ชันทะวงษ์. (2555). **แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สหวิทยาเขตปราสาท
พญาไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25**. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต(สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กิตติมา ปรีดีลก. (2545). **การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ:
กระทรวงฯ.
- กมล ภูประเสริฐ. (2544). **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: ก.พล.
- กิ่งแก้ว เพ็ญศิลา. (2558). **การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร).**
วิทยานิพนธ์ ตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาค
วิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คัมภีร์ สุดแท้. (2553). **การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก.**
วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จรัส อติวิทยากรณ์(2554). **หลักการและทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา:
เหมการพิมพ์.
- จิราภา เพียรเจริญ. (2556). **บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครู ตามหลักสูตร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- จันทรานี สงวนนาม. (2552). **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนัก
พิมพ์บู๊ค พอยท์.
- จัดสันต์ ภัคดีศรี. (2562). **การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้กระบวนการนิเทศ
ภายในเชิงระบบร่วมกับการทำงานเป็นทีมระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครูโรงเรียน
อุดรธานีพิทยาคม**. โรงเรียนอุดรธานีพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จ.อุดรธานี.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษา. (2551). **การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่
5.ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2560). **ภาวะผู้นำทางการศึกษาและนวัตกรรมทางการบริหาร: กระบวนทัศน์ใหม่
ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา**. กภาพสินธุ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- ดวงกมล กิ่งจำปา. (2555). **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมงานเทคโนโลยีทาง
การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2**. วิทยานิพนธ์
การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, กรุงเทพฯ.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). **การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แอล.ที.

เพชร.

- ธีระ รุญเจริญ. (2552). ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพศักยภาพเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : แอล.ที.เพชร. จำกัด.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- ธนินสา คูประเสริฐ. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการประกันคุณภาพภายในตามการรับรู้ของบุคลากรของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน เขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2557). หลักการ และทฤษฎี การบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ธีรณสาร จำกัด.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2551). โน้ตย่อบริหาร. เชียงใหม่ : ออเรนจ์ กรุ๊ป ดีไซน์.
- นภาดา ผูกสุวรรณ. (2553). การบริหารงานวิชาการตามทฤษฎีของครูโรงเรียนเทศบาล แผลมฉับ 3 อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นุชนภา ศิริรัตน์ และ วรชัย วิภูอุปโคตร. (2563). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาเขาสมิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม.
- บรรจบ บุญจันทร์. (2556). การบริหารสถาบันเพื่อความเป็นเลิศ. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ปราชาญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. (2542). หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พลีษฐ์ อธิษฐ์ธรรมรัช. (2564). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะครูผู้สอนของ กลุ่มโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง. วิทยานิพนธ์ ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553) การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2555). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2546). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546. (2546). กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, และวิบูลย์ ไตวณะบุตร. (2542). หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2551). หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. ชลบุรี: มนตรี, มิเกล กาโรซาบาล.
- มูนา จารง. (2560). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะครูผู้สอนในศูนย์

เครือข่ายตลิ่งชัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏยะลา.

- มนัส พลายนุ่ม. (2540). **ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรจน์.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2549:23). **ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ วี. เจ. พรินติ้ง.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2553). **การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** พิมพ์ครั้งที่ 4.
สงขลา: นาคศิลป์โฆษณา.
- รุ่งรัชชดาพร เวหะชาติ. (2550) **การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รุ่งฤดี คำปิ่น และ สุรางคนา มัณยานนท์. (2564).**การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร
โรงเรียนกลุ่มเครือข่าย สถานศึกษาที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
อุบลราชธานี เขต 3.** วิทยานิพนธ์ ตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ราชธานี.
- รัชดา ธรรมเจริญ. (2554). **องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
ยอด นิยมเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้.** ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, นครราชสีมา.
- วิลาวัลย์ ไพโรจน์. (2540). **การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์.
- วาสนา เต่าพาลี. (2557). **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับปัจจัยแรงจูงใจการทำผลงานทาง
วิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี.** วิทยานิพนธ์ ศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ อุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, กรุงเทพฯ.
- วรรณชურიย์ เกิดมงคล. (2551). **การบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- วิภาดา ธาราศรีสุทธิ. (2550). **การจัดและการบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วราพร สิ้นศิริ. (2564). **การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา นนทบุรี.** นิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏช.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2555). **แนวคิดทฤษฎีและประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 8)
กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ
- วสันต์ ศักดาศักดิ์ ,มีนมาส พรานป่า และเบญจวรรณ ศรีมารุต. (2565). **แนวทางการพัฒนาภาวะ
ผู้นำที่ยั่งยืนกับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี.** วิทยานิพนธ์ ตามหลักสูตรครุศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครูมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- วิมลรัตน์ ตั้งซี และ ปทุมพร เปี้ยถนอม. (2565). **การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาใน**

**โรงเรียนสหวิทยาเขตที่ 2 จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาเขต 12. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.**

- Barnett Ronald. (1015). **The ideal of Academic Administration 2006**. accessed June 22,2015. available from http://www.vitals.com/doctors/Dr_Ronald_Barnett.html?gclid=CN2t0PXJo98YCFYEqgjodfHsA6w
- Bigos, C. J. (1997). **An identification of principal instructional leadership behavior in effective high school**. Dissertation Abstracts International, 44 (5),1509- 1514.
- Brophy, G. M. (2006). **A study of the process used by academic affairs administrators at participating institutions of higher education to select instructional technology tools faculty use in instruction in undergraduate classes**. Dissertation Abstract International, 24(2), 171-A.
- Chester,W.M. (1996). **An introduction to school administration selected reading**. New York.
- Delaney, J. G (2005). **The relationship between school - based management and school improvement**. Doctoral Dissertation Graduate School University of Alberta 1995.
- Hersey, P. Blanchard, K.H. and Johnson, E.P. (1997). **Management of Organizational Behavior: Utilizing Human Resources**. 6 th ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Mccathy ,W.M. (1971).**The role of ths secondary school principals in New jersey**. (Dissertation Abstracts International 1971).
- Peter, F. D. (1998). **Management and leadership for nurse managers 2th ed**. Bonton: Jones and Bartlett.
- Punnisa Morsaman. (2019). **Academic administration of the 11 Phrapariyattidhamma schools in the northeast of Thailand**. Dissertation Abstract, Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- Phongsakorn Adulpittayaporn. (2019). **Approaches for The Academic management improvement of the small-sized secondary schools according to the concept of student quality development networks**. Dissertation Abstract, Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- Rodney A. Desautel. (1978). **Administrative Role Perception of North Dagota Elenenary school principls as Related to Selected Dimention of Administrative Function University Microfilmes International**. Dissertation Abstracts Internationnal.
- UNESCO. (1992). **Education in Asia and the pacific : Reviews reports and notes, number 26**. New York .
-

แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Guidelines for using information technology in the management of the
Faculty of Management Science Thonburi Rajabhat University

ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์

Ntapat Worapongpat

ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

และสถาบันนวัตกรรมทางการศึกษา สมาคมส่งเสริมการศึกษาทางเลือก

Center for Knowledge Transfer, Technology, Community Innovation, Entrepreneurship,
Tourism

and Education Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi (EITS)

and Educational Innovation Institute Association for the Promotion of Alternative
Education (EII)

E-mail : Ntapat.w@bkkthon.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 26 พฤษภาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 14 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 14 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี (2) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร รองคณบดี อาจารย์ผู้สอนสายวิชาการ คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปีการศึกษา 2566 จำนวน 55 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยการเปิดตารางเครจซ์ซีและมอร์แกน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนและผู้บริหารในสถานศึกษา การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จำนวน 52 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ (2) หลักและวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรในการบริหารการศึกษาเพื่อให้มีการพัฒนาที่มากยิ่งขึ้น ให้ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในเรื่องการ

วางแผนดำเนินงานงบประมาณ มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการวางแผนอัตรากำลัง และจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีความทันสมัยและเพียงพอ

คำสำคัญ: การใช้เทคโนโลยี, การบริหารคณะวิทยาการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Abstract

The purposes of this article are (1) to study the use of information technology in the administration of the Faculty of Management Science, Thonburi Rajabhat University (2) to study the guidelines for using information technology in the administration of the Faculty of Management Science, Thonburi Rajabhat University. This research is a survey research. The research population includes administrators, deputy deans, and academic teaching staff. Faculty of Management Science, Thonburi Rajabhat University, academic year 2023, number of 55 people, designated the sample group for the research. By opening the Krejcie and Morgan tables. By using a simple random sampling method, including teaching staff and administrators in educational institutions. The use of information technology in the administration of the Faculty of Management Science, Thonburi Rajabhat University, totaling 52 people. The tools used to collect data include questionnaires estimating 5 levels of statistics used in data analysis, including percentages, means, and standard deviations.

The results of the research found that (1) Current conditions, problems, and obstacles in using information technology in the administration of the Faculty of Management Science, Thonburi Rajabhat University. Overall, it is at a high level, and (2) principles and methods of using information technology of the Faculty of Management Science, Thonburi Rajabhat University. Overall, it is at a high level.

In this regard, there should be promotion and development of the use of technology to help with the development of curricula in educational administration for greater development. Provide knowledge on the use of technology to help with budget planning. Information technology is used to help plan manpower and provide modern and adequate information technology tools and equipment.

Keywords: use of technology, Faculty of Science Administration, Thonburi Rajabhat University

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่รวดเร็ว มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศต่าง ๆ มากขึ้น ทุกคนเผชิญกับเทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทั้งด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษา ฐานพัทธ์ วรพงศ์พัทธ์. (2566). การบริหารงานวิชาการเพื่อการพัฒนาการสอนออนไลน์ วิชา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ด้วยเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน สำหรับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเอกชน ในประเทศไทย, วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(6), 3011-3028.การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเดินทาง การใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหารและการจัดการ

การทำงาน เทคโนโลยีสารสนเทศ (Alqahtani, A. Y., Rajkhan, A. A., 2020) จึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับทุกเรื่องในชีวิตประจำวัน (อับล บาซิดร์มุแกม, กนกกร ศิริสุข, 2566) ดังนั้น เยาวชนรุ่นใหม่ จึงควรเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้รู้เท่าทันและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเอง สังคมและประเทศต่อไป (วรุดน์ ม่วงนาถ, 2566) และ (Shehzadi, S., Nisar, Q. A., Hussain, M. S., Basheer, M. F., Hameed, W. U., & Chaudhry, N., 2021)

ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นบทบาทของการศึกษาที่ต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะและความรู้ในเรื่องดังกล่าว ในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ นั้นการพัฒนาการศึกษาจึงต้องนำปัจจัยทุกด้านมาประมวลและวิเคราะห์เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ แนวทางการพัฒนาไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ด้วยเหตุนี้เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อสถานศึกษาและการศึกษาในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก ซึ่งถ้าผู้บริหารมีวิธีการบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Szymkowiak, A., Melović, B., Dabić, M., Jeganathan, K., & Kundi, G. S., 2021) และ (อดิศักดิ์ นาระนะ, 2565) ที่ดีก็นำพาสถานศึกษาและการศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้ไม่ยาก การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ (วริษา สิทธิคง, สมใจ สืบเสาะ, 2566) พัฒนาการศึกษาก็เป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป (ศรีประภา ฮองตัน, นงลักษณ์ ใจฉลาด, 2566).

ในการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี จึงได้กำหนดนโยบายเร่งรัดในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ภัทรลดา เกิดกำไร, นันทิยา น้อยจันทร์, 2566) เพื่อพัฒนาการศึกษาในทุกด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) จึงมีนโยบายให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการโรงเรียน เพื่อพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (ศรีประภา ฮองตัน, นงลักษณ์ ใจฉลาด, 2566) โดยใช้สนับสนุนการบริหารตามขอบข่ายงานทั้ง 4 งาน คือ งานด้านการบริหารงานวิชาการ งานด้านการบริหารงบประมาณ งานด้านการบริหารงานบุคคล และงานด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งในการจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้อุปกรณ์เหล่านั้นเป็นอย่างดี (ชลธิชา ดวงจินดา, อีรพจน์ แบนเนียน, ไกรวิญญ์ ดีอม, 2566)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เพื่อจะได้ทราบสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียน ทั้ง 4 งาน คือ งานด้านการบริหารงานวิชาการ งานด้านการบริหารงบประมาณ งานด้านการบริหารงานบุคคล และงานด้านการบริหารทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานของสถานศึกษาได้เป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาการศึกษาที่เหมาะสมและสำคัญที่ผู้บริหารต้องกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน ให้ครอบคลุมการบริหารงานในทั้ง 4งาน จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาอย่างสูงสุด และช่วยให้การบริหารการศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริหารวิชาการ

บุศรา นาคแก้ว, อีระพงศ์ บุศรากุล. (2565). ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารในการบริหาร สถานศึกษาระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานนทบุรีด้านงานวิชาการพบว่าปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาใน ภาพรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาที่มีมาก คือ การใช้ คอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด การใช้คอมพิวเตอร์ในการสืบค้นข้อมูลทาง อินเทอร์เน็ต ของนักเรียน การใช้คอมพิวเตอร์ในการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตของครูและผู้บริหาร การใช้คอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ การเรียนการสอน การใช้คอมพิวเตอร์จัดกิจกรรมการเรียน การสอนให้กับนักเรียน อาจเนื่องจาก สถานศึกษามีจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์เพียง 1-2 เครื่องเท่านั้นจึงไม่เพียงพอในการใช้งานของครูเพื่อการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ได้รับจัดสรรมา มักจะ มีคุณภาพไม่สูงเท่าที่ควร ไม่ เอื้ออำนวยในการทำงานรวมถึงปัญหาของระบบสัญญาณการเชื่อมต่อ อินเทอร์เน็ต

2.การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริหารบุคลากร

สกชาติ วินตฤกษ์ญา, ภาณุวัฒน์ ภัคติวงศ์. (2566). คือปัญหาการรับส่ง และการจัดเก็บ เอกสารด้านการบริหารงานบุคคลทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากเครื่องคอมพิวเตอร์ที่สถานศึกษามีอยู่ยังขาด ประสิทธิภาพในการรองรับ การจัดเก็บข้อมูลด้านการบริหารงานบุคคล เช่น ในปัจจุบันได้มีการนำ โปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลของบุคลากรทั้งข้อมูลเกี่ยวกับครู นักเรียน และผู้ปกครอง ซึ่ง มีเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นอาจจะมีสาเหตุ จากบุคลากร ไม่มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ ทำให้การใช้งานคอมพิวเตอร์ไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ส่งผลให้ปัญหาการดำเนินงาน ด้านการรับส่ง และการจัดเก็บเอกสารด้านการบริหารงานบุคคลโรงเรียนมีอัตราลดลงและมีภาระงานมากขึ้นมีผลทำให้ การบริหารงานในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนจำเป็นต้องนำเครื่องคอมพิวเตอร์และบุคลากรเท่าที่มีอยู่อย่าง จำกัดซึ่งในการบริหารงานโดยใช้ เครื่องคอมพิวเตอร์นั้นปัญหาที่พบตามมาก็คือเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ นำมาใช้ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

นิรดา แก้วเขียว. (2565). กล่าวว่า สภาพและปัญหาการใช้คอมพิวเตอร์ในการบริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ปัญหาอยู่ในระดับสูงคือ คอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอในการบริหารงานบุคคล เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ หรือเครื่อง คอมพิวเตอร์ที่มีอยู่ชำรุดล้าสมัย เช่นเดียวกับผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนที่ว่าปัญหาการใช้ คอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่คือ คอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอ

3. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริหารงานทั่วไป

มานัส พวง บุป ผา, สมใจ เดช บำรุง, สมบัติ เดช บำรุง. (2564). กล่าวหา ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาด้านงานบริหารทั่วไปพบว่า ปัญหาลำดับแรกคือการจัดทำ Web Site ของโรงเรียนการใช้คอมพิวเตอร์ในระบบข้อมูลสารสนเทศ ศรีประภา ฮองตัน, นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2566) การจัดระบบเครือข่ายภายในโรงเรียนอาจเนื่องมาจากเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่สถานศึกษามีอยู่มีคุณภาพต่ำโปรแกรมที่ใช้ทำงานไม่ครอบคลุมงานทั้งหมดงานทุกด้านใช้เครื่องเดียวกันเมื่อใช้งานแล้วเครื่องเกิดขัดข้อง มีปัญหาใช้งานไม่ได้และเหตุการณ์ที่พบบ่อย ๆ คือ ข้อมูลเสียหายกู้คืนไม่ได้งานทุกอย่างต้องหยุดไปด้วย

กฤษณา พา สว่าง, อธิป เกตุ สิริ, ชวน คิด มะ เสนะ. (2565) พบว่า คุณสมบัติของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้มีคุณภาพ ไม่เหมาะสมกับระบบ ขอบการรองรับของโปรแกรมมีอยู่มากการใช้ข้อมูลสารสนเทศขาดความต่อเนื่องการเชื่อมต่อระบบระหว่างเครื่องคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนกับสำนักการศึกษายังไม่เอื้ออำนวยความสะดวก สวนโปรแกรมที่ใช้พบว่ายังไม่สมบูรณ์ไม่ตรงกับความต้องการในการใช้งาน

ญาณิ วัน แอ เลาะ ห์, & อำนวย ทอง โปร่ง. (2023) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว ด้านการบริหารทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอันดับแรก ได้แก่ การรับส่งเอกสารทางระบบเอกสารทางระบบ E - Office ทั้งนี้เนื่องจากว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัด ได้มีนโยบายให้ทุกโรงเรียนได้ใช้ระบบสารสนเทศ และการสื่อสารที่ทันสมัยมีการติดต่อสื่อสารรับส่งเอกสารทางราชการ ระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 กับโรงเรียนต่าง ๆ และระหว่างโรงเรียนต่าง ๆ ด้วยกันเอง ซึ่งเป็นการช่วยลดเวลา และค่าใช้จ่าย ในการเดินทาง เพื่อไปรับ - ส่งเอกสารระหว่างโรงเรียน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 ได้ แต่เนื่องจากว่าบางโรงเรียนยังไม่มีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรที่ขาดความรู้ และเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีศักยภาพเพียงพอสำหรับการรองรับการติดต่อสื่อสาร โดยผ่านอินเทอร์เน็ตด้วยเหตุนี้จึงทำให้การรับ-ส่ง เอกสารทางระบบ E - Office เกิดปัญหา

4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริหารงบประมาณ

ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริหารงบประมาณมีผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ กล่าวถึงอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศว่า ขาดงบประมาณในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ขาดงบประมาณในการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (อ้างถึงใน กรมวิชาการ. 2544 : 12 - 13)

รัช นก ไทย รักษ์, สมใจ สืบเสาะ. (2566) กล่าวถึงปัญหาการใช้คอมพิวเตอร์ในการบริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเขียงเทรา ด้านการบริหารงบประมาณผลการสำรวจข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 ขนาด พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับสูงสุดคือ คอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอในการบริหารงบประมาณ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียน ได้ให้เหตุผลว่าเกิดจากเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่ได้รับจัดสรรมา มีอายุการใช้งานมาก สวมใหญ่มีอายุมากกว่า 5 ปีซึ่งถือว่าล้าสมัย และสวมใหญ่ มีสภาพชำรุดใช้งานไม่ได้ จึงไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ในด้านการบริหารวิชา

พิพัฒน์ พงศ์ ม่วง กล้า. (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง พบว่าด้านการบริหาร

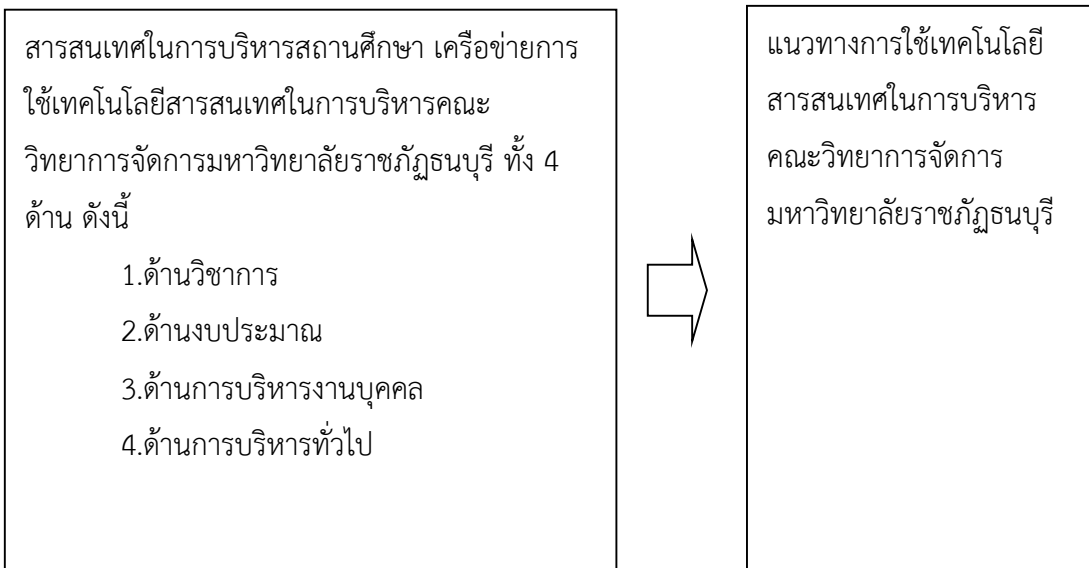
งบประมาณ มีปัญหาในการจัดทำทะเบียนคุมพัสดุเพื่อตรวจสอบการรับจ่ายประจำปไม่มีการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการจัดการข้อมูล โดยโรงเรียนยังคงบันทึกข้อมูลเป็นเอกสาร ที่อยู่ในรูปแบบกระดาษเพื่อการจัดทำข้อมูลให้เป็นข้อมูลรายงานต่อผู้บริหารการนำคอมพิวเตอร์ มาใช้ในด้านการบริหารงบประมาณนี้ส่วนใหญ่เป็นการพิมพ์คนต่าง ๆ เพื่อรายงานผลให้กับผู้บริหารทราบ

โดยสรุปจะเห็นว่า ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานบริหารงบประมาณ มีอุปสรรคหรือข้อขัดข้องที่เป็นสาเหตุในการบริหารการเงินและบัญชีของสถานศึกษา การจัดทำรายงานทางการเงินและงบประมาณการจัดซื้อ จัดจ้าง ควบคุมและจำหน่ายพัสดุ ความเพียงพอของงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จัดทำทะเบียนคุมทรัพย์สินการจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์และพัสดุของโรงเรียน และการจัดระบบฐานข้อมูลด้านการจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนปฏิบัติการประจำปี ทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จ

ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการทำสารนิพนธ์นี้ขึ้นมาเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาให้เกิดแก่ผู้เรียนในสถานศึกษาต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ผู้บริหาร รองคณบดี และอาจารย์ผู้สอน ฝ่ายวิชาการ คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี รวมทั้งสิ้น 55 คน ขนาดกลุ่ม

ตัวอย่างโดยใช้เปรียบเทียบตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D.W. (1970).จำนวน 52 คน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ผู้บริหาร รองคณบดี และอาจารย์ผู้สอน ฝ่ายวิชาการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี รวมทั้งสิ้น 52 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เปรียบเทียบตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D.W. (1970). จำนวน 52 คน ปีการศึกษา 2566 แบบสอบถามประชากรทั้งสิ้น 52 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้บริหาร รองคณบดี และอาจารย์ผู้สอน ฝ่ายวิชาการ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 152 คน ซึ่งเป็นจำนวนตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D.W. (1970). โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีใช้ตารางเลขสุ่ม (Table of Random Numbers) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 1 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถาม แบบฟอร์มที่รวมชุดคำถามหลักและคำถามย่อยแต่ละหมวดหมู่ที่รวมเป็นหัวข้อเดียวกัน เพื่อเป็นคำถามในการทำสารนิพนธ์แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ประกอบด้วย อายุ และประสบการณ์สอน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคผู้บริหาร รองคณบดี และอาจารย์ผู้สอน ฝ่ายวิชาการ จำนวน 24 ข้อ ครอบคลุมการบริหารงาน 4 ด้าน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จำนวน 24 ข้อ ครอบคลุมการบริหารงาน 4 ด้าน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$ S.D. = .568) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านวิชาการ ($\bar{X} = 4.51$ S.D. = .541) รองลงมาคือ ด้านบริหารทั่วไป ($\bar{X} = 4.29$ S.D. = .527) ด้านงานบุคคล ($\bar{X} = 4.20$ S.D. = .555) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านงบประมาณ ($\bar{X} = 3.82$ S.D. = .649)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาเกี่ยวกับหลักและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$ S.D. = .528) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านวิชาการ ($\bar{X} = 4.47$ S.D. = .519) รองลงมาคือ ด้านบริหารทั่วไป ($\bar{X} = 4.27$ S.D. = .528) ด้านงานบุคคล ($\bar{X} = 4.20$ S.D. = .536) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านงบประมาณ ($\bar{X} = 3.84$ S.D. = .622)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีสามารถนำผลการศึกษามาอภิปราย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารสถานศึกษามีการบริหารและการจัดการ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดภาระงาน 4 ด้าน ไว้อย่างชัดเจน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ในการบริหารงาน จะมีการเก็บข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหาร และการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์และรายงานผล จึงจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ มาเก็บรวบรวมข้อมูล รายงานข้อมูลและส่งต่อข้อมูล จึงได้นำการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ (ฐิตาพร ธัญญผล, สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์, ศจี จิโรภา, 2566) ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน

2. ผลการศึกษาเกี่ยวกับหลักและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า การบริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการปรับปรุงโดยการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยอยู่แล้ว มีการพัฒนาบุคลากรให้เกิดความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ให้ทันสมัยต่อการเรียนรู้และการทำงาน มีการพัฒนาด้วยตนเองและการเข้ารับการอบรมทั้งออนไลน์ การอบรมเชิงปฏิบัติการรูปแบบต่าง ๆ ให้ทันสมัยต่อเนื่องตลอดเวลา จึงทำให้หลักและวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับรัช นก ไทย รัช, & สมใจ สืบเสาะ. (2566). ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหจาจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานีเขต ๔ ใน ๖ ด้าน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน สอดคล้องกับงาน (ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์, 2566) ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา กลุ่ม โรงเรียน ได้ศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีผลการวิจัยพบว่า 1)หลักและวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สรุปรทุกด้านโดยภาพรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นด้าน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรในการบริหารการศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาที่มากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาพบว่า การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร

2. ควรให้ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในเรื่องการวางแผนด้านงานงบประมาณ ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงาน เป็นข้อที่ต่ำในด้านการงบประมาณในเรื่องของการวางแผน การจัดทำรายงาน และการจัดทำบัญชี

3. ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการวางแผนอัตรากำลัง เพราะมีการปฏิบัติที่ต่ำสุดในด้านบริหารงานบุคคล สถานศึกษาควรพัฒนาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการวางแผนอัตรากำลัง

4. ควรจัดหา เครื่องมืออุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีความทันสมัยและเพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากเป็นข้อที่ต่ำสุดในการบริหารงานทั่วไป
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). การดำเนินการถ่ายโอนภารกิจด้านการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- กฤษณา พาสว่าง, อธิป เกตุ สิริ, ชวน คิด มะ เสนะ. (2565). สภาพ การใช้ เทคโนโลยี สารสนเทศ และการ สื่อสาร ใน การ บริหาร สถาน ศึกษา ชั้น พื้นฐาน สังกัด สำนักงาน เขต พื้นที่ การ ศึกษา มัธยมศึกษา เขต 29. *วารสาร วิชาการ มหาวิทยาลัย ราชภัฏ ศรีสะเกษ*, 16(2), 153-170.
- วรุฒน์ ม่วงนาค. (2566). การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศการจัดเก็บข้อมูลออนไลน์เพื่อการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์เขต2. *วารสารการจัดการภาครัฐและการเมือง*, 1(3), หน้า-30
- ชลธิชา ดวงจินดา, อธิปพนธ์ แนนเนียน, ไกรวิชญ์ ดีเฒ. (2566). การศึกษาปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 3. *วารสารครุศาสตร์คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 6(2), 157-169.
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์. (2566). การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการสอนออนไลน์ วิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ด้วยเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน สำหรับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน ในประเทศไทย, *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(6), 3011-3028.
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์, ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา กลุ่ม โรงเรียน, *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม*, 7(2), 39-52.
- ศรีประภา ฮองตัน, นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2566). การศึกษาบทบาทการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 5(6), 62-75.

- ศรีประภา ฮองตัน, นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการบริหาร เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของ ครู. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 13(2), 82-93.
- บุศรา นาคแก้ว, ชีระพงศ์ บุศรากุล. (2565). สมรรถนะการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนเขตบางกะปิกรุงเทพมหานคร. *วารสารสิทธิธรรมปริทรรศน์*, 23(1), 205-212.
- สกชาติ วินิตกฤษฎา, ภาณุวัฒน์ ภัคติวังศ์. (2566). ลักษณะสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนภาคเหนือตอนล่าง: บทวิเคราะห์และทดลองนำเสนอความคิด. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(4), 1363-1375.
- วิรัช สิทธิคง, สมใจ สืบเสาะ. (2566). สมรรถนะด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 7(1), 99-112.
- มานัส พวง บุป ผา, สมใจ เดช บำรุง, สมบัติ เดช บำรุง. (2564). สมรรถนะ ด้าน เทคโนโลยี สารสนเทศ ของ ผู้ บริหาร สถาน ศึกษา ที่ ส่ง ผล ต่อ การ บริหาร ระบบ สารสนเทศ ของ สถาน ศึกษา สังกัด สำนัก การ ศึกษา กรุงเทพมหานคร. *วารสาร ศึกษา ศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร*, 19(1), 253-267
- ญาณี วัน แอ เลาะ ห์, & อำนวย ทอง โปร่ง. (2023). ภาวะ ผู้นำ เชิง เทคโนโลยี ของ ผู้ บริหาร สถาน ศึกษา ตาม ความ คิดเห็น ของ ข้าราชการ ครู ใน โรงเรียน สังกัด สำนักงาน เขต พื้นที่ การ ศึกษา ประถม ศึกษา ปทุมธานี เขต 2. *วารสาร ม จร อุบล ปริทรรศน์*, 8(1), 341-354.
- อับดุล บาซิตรูมูเก็ม, กนกกร ศิริสุข. (2566). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 1. *วารสาร มจร อุบล ปริทรรศน์*, 8(2), 331-342.
- อดิศักดิ์ นารณะ. (2565). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1: การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1. *สิทธิธรรมปริทรรศน์*, 23(2), 123-135
- ฐิตาพร ธีญญผล, สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์, ศจี จิโรภา. (2566). ภาวะ ผู้นำ ทาง เทคโนโลยี สารสนเทศ และ การ สื่อสาร ของ ผู้ บริหาร สถาน ศึกษา ที่ ส่ง ผล ต่อ การ บริหาร งาน วิชาการ ของ สถาน ศึกษา สังกัด สำนักงาน เขต พื้นที่ การ ศึกษา มัชฌิมศึกษา สุพรรณบุรี. *วารสารจุฬาริชาการสาร*, 10(3), 193-208
- รัช นก ไทย รัช, สมใจ สืบเสาะ. (2566). การ ใช้ เทคโนโลยี สารสนเทศ และ การ สื่อสาร เพื่อ การ บริหาร สถาน ศึกษา ใน สังกัด สำนักงาน เขต พื้นที่ การ ศึกษา ประถม ศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 7(1), 52-67
- พิพัฒน์ พงศ์ ม่วง กล้า. (2564). การ ใช้ เทคโนโลยี สารสนเทศ ใน การ บริหาร งาน วิชาการ ของ ผู้ บริหาร สถาน ศึกษา สังกัด สำนักงาน เขต พื้นที่ การ ศึกษา ประถม ศึกษา สระบุรี เขต 2. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 13(1), 271-282.
- ภัทรลดา เกิดกำไร, นันทิยา น้อยจันทร์. (2566). การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ทฤษฎีระบบราชการ. In รายงานการประชุม Graduate School Conference (Vol. 5, No. 1, pp. 959-968).

- นิตดา แก้วเขียว. (2565). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา. In รายงานการประชุม Graduate School Conference (Vol. 4, No. 1, p. 1117).
- Alqahtani, A. Y., & Rajkhan, A. A. (2020). E-learning critical success factors during the covid-19 pandemic: *A comprehensive analysis of e-learning managerial perspectives. Education sciences, 10(9), 216*
- Chege, S. M., Wang, D., & Suntu, S. L. (2020). Impact of information technology innovation on firm performance in Kenya. *Information Technology for Development, 26(2), 316-345*
- Krejcie, R. V. & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activity. *Educational and Psychological Measurement. 30(3), 607-610.*
- Shehzadi, S., Nisar, Q. A., Hussain, M. S., Basheer, M. F., Hameed, W. U., & Chaudhry, N. I. (2021). The role of digital learning toward students' satisfaction and university brand image at educational institutes of Pakistan: a post-effect of COVID-19. *Asian Education and Development Studies, 10(2), 276-294*
- Szymkowiak, A., Melović, B., Dabić, M., Jeganathan, K., & Kundi, G. S. (2021). Information technology and Gen Z: The role of teachers, the internet, and technology in the education of young people. *Technology in Society, 65, 101565.*
- Cronbach, L.J. (1990). **Essentials of Psychological Testing**. New York : Harper Collins.
-

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ

Buddhist Leadership of Subdistrict Administrative Organization
Administrators According to the seven Principles of Sappurisadhamma

พระมหานรินทร์ สุรปญโญ

Phramaha Narin Surapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Sangha College

E-mail narinpempa123@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 18 สิงหาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 25 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นจากแนวคิดการกระจายอำนาจ โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชน และเน้นการพัฒนาของท้องถิ่น นอกจากนี้องค์ปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นองค์กรภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นภาวะผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ภาวะผู้นำเป็นเรื่องของศาสตร์และศิลป์ที่มีอยู่ในตัวของผู้นำ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นที่ดีนั้นจำเป็นต้องมีคุณธรรมจริยธรรม จึงจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จสูงสุดได้ และที่สำคัญผู้นำจำเป็นต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง ซึ่งภาวะความเป็นผู้นำถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้นำเป็นอย่างยิ่ง

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสัปปุริสธรรมมี 4 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านคุณลักษณะตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้นำควรปฏิบัติงานตามกฎระเบียบของหน่วยงานราชการที่วางเอาไว้ 2) ด้านบุคลิกภาพตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้นำควรเป็นผู้มุ่งมั่นผลักดันในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ 3) ด้านพฤติกรรมตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้นำควรมีการตั้งมั่นติดตามสอบถามสถานการณ์ปัญหาต่างๆ มีการติดตามสถานการณ์แล้วประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน 4) ด้านตามสถานการณ์ตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้นำควรเข้ามาดูแลปัญหาต่างๆ โดยพิจารณาจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานราชการที่มีอยู่เพื่อช่วยเหลือประชาชนตามสมควร

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, ผู้บริหาร, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

Local government organizations are agencies established based on the concept of decentralization. Emphasis is placed on responding to the needs of the people. and emphasizes local development In addition, the local garden administration organization

is a government organization that is very close to the people. Therefore, the leadership of local government organizations is extremely important. Leadership is a matter of science and art that exists within the leader. Good local leaders need to have morality and ethics. will be able to lead the organization to maximum success And most importantly, leaders need to have high leadership skills. Which leadership is very important for leaders.

Buddhist leadership of subdistrict administrative organization administrators according to the principles of Sappurisadhamma The following 4 things are 1) For the characteristics according to the Sappurisadhamma Leaders should be the ones who strive to cooperate with local agencies in solving various problems. 2) For personality according to Sappurisadhamma Leaders should be the ones who strive to cooperate with local agencies in solving various problems. 3) For behavior according to Sappurisadhamma Leaders should be committed to following up and inquiring about various problem situations. The situation is monitored and useful information is disseminated to the public. 4) For situation according to Leaders should take care of various problems. By considering allocating budgets from existing government agencies to help the people as appropriate.

Keywords: Buddhist leadership, Administrators, Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

ภาวะผู้นำเป็นเรื่องของศาสตร์และศิลป์ที่มีอยู่ในตัวผู้นำ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นที่ดั้นด้นจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมและมีคุณภาพในการทำหน้าที่การบริหาร จึงจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จสูงสุดได้ และที่สำคัญผู้นำจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง กล่าวคือ ผู้นำแต่ละคนอาจจะมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ หรือภาวะความเป็นผู้นำที่แตกต่างกัน ซึ่งภาวะความเป็นผู้นำถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้นำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้นำสามารถนำพาในกิจการต่างๆ ในมิติต่างๆ ที่ผู้นำสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารในองค์กรของตนเอง และสามารถนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ (จิตวิมุติ หมั่นมี, 2561 : 300) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นจากแนวคิดการกระจายอำนาจ เพื่อให้ส่วนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจกรรมของท้องถิ่นได้เอง โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชน และเน้นการสร้างโอกาสของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับรู้ แก้ไขปัญหา และการพัฒนาของท้องถิ่น ประกอบกับองค์ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์การภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยบทบาทหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ขยายรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 78 ซึ่งได้กำหนดให้องค์การภาครัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศอย่างยั่งยืนโดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ ประกอบกับมาตรา 83 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (อำนาจ เหมือนวงศ์ธรรม, 2556 : 36)

บทบาทผู้นำส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องขับเคลื่อนด้วยบุคลากรในสำนักงาน และฝ่ายการเมือง ดังนั้นการพัฒนามนุษย์จึงเป็นหัวใจสำคัญเป็นอันดับแรกของการพัฒนาองค์กร ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญ

ของทรัพยากรมนุษย์ที่จะมีผลต่อองค์การ ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทในการกระตุ้นทางปัญญา โดยแสดงทัศนคติต่อแนวทางการปฏิบัติงานในที่ประชุม ประกอบกับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานให้มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ สร้างให้เกิดเป็นแนวทางใหม่ๆ ช่วยให้การดำเนินงานในภารกิจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นลำดับ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้จริงๆ และมีการสร้างแนวทางการส่งเสริมเรื่องการทำงานเป็นทีม ซึ่งมีความร่วมมือจากผู้ปฏิบัติงานเองร่วมด้วย รวมถึงการแจกแจงภารกิจต่างๆ ให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันของแต่ละฝ่าย และการสร้างบรรยากาศของการทำงานอย่างเป็นกันเอง สนับสนุนให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีความคิดเห็นตรงกัน เพื่อการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ อันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคลต่อกลุ่มคนรวมทั้งต่อส่วนร่วมโดยที่ประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น (ศรีธยา ดีพูน, 2546 : 7) ผู้นำเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีสิทธิอำนาจ และอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ซึ่งสามารถสั่งการได้โดยให้ความสำคัญกับลำดับขั้นและโครงสร้างตำแหน่งงานภายในกลุ่ม หรือตามตำแหน่งงานของบุคคล เช่น หัวหน้า ผู้จัดการ ผู้บังคับบัญชา ผู้บริหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นการให้คำนิยามตามมุมมองของผู้นำที่เป็นทางการ นอกจากนี้ ภาวะผู้นำยังหมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการจูงใจคนให้กระทำตามมติร่วมระหว่างผู้นำและผู้ตาม โดยที่ผู้ตามเต็มใจและมีความสุขเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (พิชาภพ พันธุ์แพ, 2554 : 12) ฉะนั้น ผู้นำจึงหมายถึงบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาและได้รับการยกย่องขึ้นเป็นหัวหน้าเป็นผู้ทำการตัดสินใจ เพราะมีความสามารถในการปกครองและการบังคับบัญชา โดยใช้ใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสถานการณ์ ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันในอันที่จะบรรลุเป้าหมาย และความสามารถที่จะชักจูงผู้อื่นให้ความร่วมมือร่วมใจกับตน ดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายของตนได้ มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวว่าผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็นทางการเท่านั้น ผู้นำอาจหมายถึงบุคคลทั่วไปที่มีคุณสมบัติบางประการที่สมาชิกในกลุ่มต้องการ มีความพึงพอใจ และความไว้วางใจ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถ บุคลิกภาพ มนุษย์สัมพันธ์ ความสามารถในการสื่อความและการประสานงานที่ดี ผู้นำจึงเป็นผู้สามารถใช้อิทธิพลทางใจเหนือผู้อื่นสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้ และเป็นผู้รวมหน้าที่หลายๆ อย่างไว้ที่คนๆ เดียวกันเป็นที่รวมกลุ่มรวมความรู้ตลอดจนการแสดงออกของกลุ่ม และเป็นผู้ที่สามารถบังคับบัญชากลุ่มชนนำกลุ่มชนเป็นตัวแทนของกลุ่มชนด้วย (พรนพ พุกกะพันธุ์, 2554 : 19)

ปัจจุบันคงหลีกเลี่ยงไปไม่ได้ว่าในทุกองค์การล้วนมีผู้นำในองค์การ ที่ผู้นำเหล่านั้นล้วนมีบทบาทหน้าที่ที่จะทำให้องค์การประสบผลสำเร็จ หรือล้มเหลว และสิ่งที่บ่งบอกหรือชี้ให้เห็นในตัวการเป็นผู้นำ จะแสดงให้เห็นคุณลักษณะของภาวะผู้นำในองค์การ ถ้าผู้นำเป็นคนที่วิสัยทัศน์ (Vision)

มีความคิดกว้างขวาง มีความรับผิดชอบ มีภาวะผู้นำ มีความสามารถที่จะบังคับบัญชาผู้อื่น และมีความน่าเชื่อถือ มีการยอมรับร่วมมือร่วมใจ หรือยอมรับในตัวของผู้นำเอง ซึ่งลักษณะการเป็นผู้นำแบบนี้จะทำให้ประสบกับผลสำเร็จในการตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยว และต้องทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมให้มากกว่าประโยชน์ของตน ถ้าองค์การใดที่ขาดผู้นำก็จะส่งผลกระทบต่อองค์การนั้น บริหารไรทิศทางไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการนำนโยบายไปใช้ในปฏิบัติตามเป้าหมายขององค์การ ทำให้การบริหารองค์การนั้นๆ ไม่อาจประสบผลสำเร็จได้ และจะเห็นได้ว่าสิ่งที่ทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้น ผู้นำ (Leader) คือ ผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหว หรือกระทำตามในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ ดังหลายๆ คนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้ว เช่นเป็นผู้นำองค์การต่างๆ หรือผู้นำของสมาคม (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 26-27) โดยเฉพาะภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นคำที่มีความสัมพันธ์กัน เมื่อ

มีผู้นำก็ต้องมีภาวะผู้นำเช่นกัน ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นผู้ที่มีทั้งศาสตร์ และศิลป์อยู่ในตนเอง โดยสร้างความโดดเด่นให้กับองค์กร ทำให้เป็นที่ยอมรับขององค์กรของตน และองค์กรอื่นได้ เป็นที่ยอมรับของคนในองค์กรนั้นๆ และให้ความไว้วางใจเชื่อใจว่าจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้ จึงทำให้ได้รับความร่วมมือ และนอกเหนือไปจากนั้นคือการได้รับความเคารพนับถือ ดังนั้นในส่วนของภาวะผู้นำ จึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ และการพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า ควรเริ่มต้นที่การสร้างภาวะผู้นำ ให้เกิดกับผู้นำผู้บริหารในฐานะเป็นผู้นำองค์กร และพร้อมที่จะสร้างความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ฉะนั้น ผู้นำ คือ ผู้ที่สามารถมีอิทธิพลเหนือกลุ่ม หรือผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ คือมีลักษณะเด่น มีวิสัยทัศน์ มีค่านิยมที่เหมาะสม และมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ๆ ตลอดจนมีความสามารถในการตัดสินใจ ที่เป็นการตัดสินใจที่ยากและซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม (สุพานี สฤษฏ์วานิช, 2550 : 296)

ฉะนั้นผู้เขียนจึงต้องการที่จะศึกษาให้ทราบถึง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อที่จะให้ทราบถึงภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดการยอมรับของประชาชนตลอดจนบุคคลทั่วไป และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมือง เป็นแนวคิดที่มีความหลากหลายที่สุด แนวคิดหนึ่งในแวดวงวิชาการทำให้มีค่านิยมที่มีความแตกต่างกันเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามนิยามที่นักวิชาการมีความเห็นร่วมกันคือ ภาวะผู้นำ ที่เป็นภาวะผู้นำ ที่เป็นกระบวนการใช้ความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลกับผู้ตามโดยผู้นำจะกระตุ้น โน้มน้าว จูงใจ ให้ผู้ตามพยายามปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เต็มศักยภาพ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยจะได้อธิบายดังต่อไปนี้ คำว่า “ผู้นำ” ได้ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษของอ็อกฟอร์ด (Oxford English Dictionary) ในราวปี พุทธศักราช 1843 ส่วนคำว่า “ภาวะผู้นำ” นั้นได้ปรากฏขึ้นภายหลังประมาณปี พุทธศักราช 2343 การให้คำนิยามหรือความหมายของ “ผู้นำ” และ “ภาวะผู้นำ” ได้มีนักวิชาการและนักบริหารอธิบายไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอต่อไปนี้

ผู้นำ คือ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมกันก็ตาม หรือกระทำการร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี สรุจดหมายที่ตีพิมพ์ว่าพากันไปก็ให้พากันไปด้วยดีนั้น หมายความว่าไปโดยสวัสดิ หรือโดยสวัสดิภาพ ผ่านพ้นภัยอันตรายอย่างเรียบร้อยและเป็นสุข เป็นต้น แล้วก็บรรลุถึงจุดหมายที่ตีพิมพ์โดยถูกต้องตามธรรม หมายความว่า เป็นความจริงความแท้ความถูกต้อง และได้มาโดยธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546 : 25)

นักสังคมวิทยาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำเอาไว้ว่าลักษณะของผู้นำจะเป็นแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของสังคมในแต่ละแห่งเป็นตัวกำหนด เพราะผู้นำ คือบุคคลธรรมดาที่ได้รับการยอมรับจากมติของมหาชน จึงปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ส่วนนักจิตวิทยาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำเอาไว้ว่า ลักษณะของผู้นำขึ้นอยู่กับโครงสร้างของสังคม ความแตกต่างของลักษณะสังคมจะเป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างของลักษณะผู้นำแต่ละประเภท ได้สรุปและแบ่งการศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ ผู้นำ มีคุณลักษณะสำคัญ 6 ประการคือ มีพลังมีความทะเยอทะยาน, มีความปรารถนาที่จะนำผู้อื่น, มีความซื่อสัตย์มีจริยธรรม, มีความเชื่อมั่นในตนเอง, มีความฉลาดเฉลียว, มีความรอบรู้ในงาน

2. ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ภาวะผู้นำได้เปลี่ยนจากทฤษฎีคุณลักษณะมาเป็นสิ่งที่มุ่งเน้นต่อสิ่งที่ผู้นำทำ ความแตกต่างทางพฤติกรรมของผู้นำที่มีประสิทธิภาพกับผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพ นักทฤษฎีเรื่องพฤติกรรม ระบุถึงปัจจัยของการเป็นผู้นำว่า บุคคลสามารถถูกฝึกให้กลายเป็นผู้นำได้

3. ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำตามกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางสังคม โดยมีผลกระทบมาจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ซึ่งรวมเรียกว่า “สถานการณ์” ที่ประกอบด้วยลักษณะของผู้ได้บังคับบัญชา ลักษณะของงานที่ต้องปฏิบัติ และธรรมชาติขององค์กร

4. ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รูปแบบของการบริหารและการดำเนินงานในปัจจุบัน รวมถึงการบริหารในอนาคตผู้บริหารปกครองที่มีประสิทธิผล จะต้องมองเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของโอกาสมากกว่าการถูกคุกคาม โดยจะต้องพยายามสื่อสารให้บุคลากรทุกคนเข้าใจถึงเหตุผลความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงเป็นเบื้องต้น (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2544 : 214-216)

จากแนวคิดของนักวิชาการ และนักบริหารหลายท่านข้างต้นดังที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปใจความได้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีความสามารถ มีทักษะ ได้รับการยอมรับ และมีบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวที่สามารถจูงใจผู้อื่นปฏิบัติภารกิจงานของกลุ่ม หรือองค์การให้ประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือ เป้าหมายที่ผู้นำได้ตั้งไว้เพื่อประโยชน์อันสูงสุด รูปแบบของการบริหารและการดำเนินงานในปัจจุบันรวมถึงการบริหารในอนาคตผู้บริหารปกครองที่มีประสิทธิผล จะต้องมองเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของโอกาสมากกว่าการถูกคุกคาม โดยจะต้องพยายามสื่อสารให้บุคลากรทุกคนเข้าใจถึงเหตุผลความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงเป็นเบื้องต้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ผู้นำที่ดีนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความสำคัญกับผู้ตาม เพราะผู้นำที่ดี ต้องมีกัลยาณมิตรคอยแนะนำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และช่วยเหลือผู้อื่นยามทุกข์ยาก และผู้นำที่ดีนั้นย่อมได้รับการยกย่องและแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งที่เหมาะสม เป็นร่มโพธิ์หลักชัยแก่ประชาชนเสมอ ผู้นำมีความสำคัญในฐานะที่เป็นกษัตริย์บ้าง เป็นราชาเป็นผู้บริหารรัฐบ้าง และเป็นผู้ดูแลความสงบสร้างสันติให้เกิดแก่ราษฎรเป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพราะว่าบ้านเมืองจะอยู่เย็นเป็นสุขนั้น ต้องมีทั้งระเบียบและวินัย ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นศูนย์รวมจิตใจมีผู้บริหารบ้านเมืองคอยเอาใจใส่และคอยดูแล

ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธต้องมีคุณสมบัติของผู้นำ ถ้าหากผู้นำไร้คุณสมบัติเสียแล้วสังคมนั้นก็จะเป็นสังคมวุ่นวาย สังคมใดไร้ธรรมสังคมนั้นก็จะเป็นสังคมของคนชั่วยิ่งเกี่ยวกับเรื่องการบริหารการเมืองการปกครองแล้ว ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องตระหนักเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนหรือผู้ใต้การปกครอง ดังในกฎทนต์สูตร สี่ชั้นวรรคที่ขนิทาย ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของพระเจ้ามหาวชิ ตระผู้เป็นเจ้าปกครองนคร 8 ประการดังนี้ คือ

1. ทรงเป็นอุกโตสุชาติ ทั้งฝ่ายพระมารดาและพระบิดา มีพระกรรมเป็นที่ปฏิสนธิหมดจดดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนด้วยอ้างถึงพระชาติกำเนิดได้

2. ทรงมีพระรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก มีพระฉวีวรรณคล้ายพรหม มีพระรูปคล้ายพรหม น่าดู น่าชมไม่น้อย

3. ทรงมีทั้งค้ำ มีทรัพย์มาก มีโอกาสสมบัติมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้สอยอันน่าปลื้มใจมาก มีทรัพย์และธัญญาหารมาก มีพระคลังและฉางเต็มบริบูรณ์

4. ทรงมีกำลัง ทรงสมบูรณ์ด้วยเสนาเมืองค์ 4 ซึ่งอยู่ในวินัย คอยปฏิบัติตามพระราชบัญชา มีพระบรมเดชาภาพดังจะเผาผลาญราชศัตรูได้ด้วยพระราชอิศริยยศ

5. ทรงพระราชศรัทธาเป็นทายกเป็นทานบดมีได้ปิดประตูเป็นดุจโรงงานของสมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทาง วณิก และยากทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

6. ได้ทรงศึกษาทรงสดับเรื่องนั้นๆ มาก

7. ทรงทราบอรรถแห่งข้อที่ทรงศึกษาและภาษิตนั้น

8. ทรงเป็นบัณฑิตเฉียบแหลมทรงพระปรีชาสามารถทรงพระราชดำริอรรถอันเป็นอดีตอนาคต และปัจจุบัน (ที.สี. (ไทย) 9/213-214/203-204)

คุณสมบัติของผู้บริหารและผู้ปกครองเชิงพุทธ สรุปลงได้ 6 ประการดังนี้ คือ

1. ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่ใช่อารมณ์ในการตัดสินใจหา มีใจดีไม่ทอดทิ้งงาน มีความเพียรอุตสาหะในการทำงานต่างๆ ให้สำเร็จผลต่อส่วนรวม

2. ฉลาดวางบุคคลให้เหมาะสมกับงาน รู้ประโยชน์และโทษ รักษาความลับ ไม่ดำเนินชีวิตในทางที่ผิด รักษาเกียรติประวัติ รักษาประโยชน์ส่วนรวม และต้องรอบรู้ในกิจการคลัง บริหารการคลังด้วยตนเอง ไม่ควรไว้วางใจให้คนอื่นจัดการ รู้รายรับรายจ่ายของแผ่นดินหรือในกิจการงานนั้นๆ ที่รับผิดชอบ

3. บำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ยกย่องบุคคลผู้ควรแก่การยกย่อง ชมผู้ควรชม รู้ในสิ่งที่ควรทำก่อนทำหลัง ออกรับฟังปัญหาหรือพบปะราษฎรอยู่เสมอเพื่อรับฟังปัญหาและทางแก้ไขหรือชี้แนะแนวทาง

4. ออกติดตามผลงาน ตรวจสอบตราความประพฤติของเจ้าหน้าที่ ไม่เพียงมอบภารกิจที่สำคัญๆ แก่ผู้อื่นและใช้วิจารณ์ญาณในการบริหาร

5. ไม่เพียงละการบำเพ็ญประกอบตนในศีลธรรมที่ต้งาม เพื่อเป็นแบบอย่างและยึดมั่นเป็นข้อปฏิบัติไม่สำคัญตนผิดว่ายิ่งในอำนาจ

6. ไม่ลุ่มหลงในกามคุณโลกธรรมและมีปัญญา มีกำลังแห่งสติเพราะจะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้นำหรือผู้ปกครองสามารถฟันฝ่าอุปสรรคแก้ไขปัญหาไปได้แม้ถึงคราวอัปมงคล (ช.ช. (ไทย) 27/2438-2445/430-543)

ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่าการเป็นผู้นำนั้นจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาคือมีหุตาไวและกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์มีความชำนาญในการปกครองเข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้มีผู้สนับสนุนมากขึ้นในสิ่งขโมสภณสูตรพระพุทธองค์ได้แสดงถึงคุณสมบัติของผู้นำหรือผู้บริหารไว้ว่าผู้นำจะต้องประกอบด้วยคุณธรรมจะต้องวางตัวอยู่ในภาวะเบียบอย่างเคร่งครัดดังนี้ คือ

1. วียตโต เป็นผู้ที่มีปัญญา

2. วินีโต เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี

3. วิสารโท เป็นผู้แก้แค้นแล้ว

4. พหุสุโต เป็นผู้มีความรู้ ศึกษาทรงจำไว้มาก

5. อัมมานุชัมมปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม (อง.จตุก. (ไทย) 21/7/9-10)

ผู้นำที่ประกอบด้วยคุณธรรม 5 ประการย่อมประสบความสำเร็จและได้รับการยกย่องในองค์กรนิยาม ปัญจนินบาตได้แสดงถึงคุณสมบัติของผู้นำหรือผู้บริหารไว้ว่าผู้นำจะต้องประกอบด้วยหลักธรรมสำหรับผู้นำไว้ 6 ประการ คือ

1. ขมา คือ มีความอดทนต่อการปฏิบัติงานมีใจหนักแน่นไม่ยอมตกในความชั่วไม่เกรงกลัวหรือมือคด 4 เมื่อจะต้องตัดสินใจและไม่หวั่นไหวในเพราะโลกธรรม 8

2. ซาคริยะ คือ มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีความระมัดระวังไม่ประมาทในการปกครองชีวิตหน้าที่ และการงาน

3. อุภูฐานะ คือ มีความขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่การงาน

4. สังวิภาคะ คือ มีอัธยาศัยดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจต่อผู้ร่วมงาน

5. ทยา คือ มีจิตใจที่เอ็นดู รักใคร่ ห่วงใย เข้าใจใส่ ดูแลผู้ร่วมงาน

6. อิกขนา คือ เอาใจใส่ตรวจตรางานและหน้าที่ของตน (อง.ปญจก. (ไทย) 22/53/56)

จะเห็นได้ว่า สังคมได้ไร้ศีลธรรม สังคมนั้นก็เป็นสังคมของคนชั่ว ยิ่งเกี่ยวกับเรื่อง การบริหาร การเมืองการปกครองด้วยแล้ว ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องตระหนักเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนหรือผู้ใต้การปกครอง ผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีนั้น จะต้องเป็นผู้มีศีลเพราะศีลเป็นของผู้มีปัญญา แต่ถ้าผู้นำและผู้ปกครองเป็นผู้ไม่มีศีลและปัญญาแล้ว ก็จะเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีไม่ได้แม้แต่ความเลวลง แม้แต่ญาติพี่น้องตลอดจนเพื่อนฝูงก็พากันรังเกียจ ในทางตรงข้ามแล้ว ผู้นำหรือผู้ปกครองที่มีทั้งศีลปัญญาและสุตะอยู่ในตนแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์แก่ญาติทั้งหลาย ผู้ใดพิจารณาเห็นศีลปัญญาและสุตะในตน ผู้นำย่อมประพฤติประโยชน์ได้ทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งตนและผู้อื่นในสังคม และจัดการการติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน ฉะนั้นผู้นำต้องมีการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารและความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรซึ่งให้เห็นว่าการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงองค์การในรูปแบบใดก็ตามให้ประสบความสำเร็จได้นั้น องค์การต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถให้กับบุคลากรซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์การ หรือผู้ตามทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการ อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานและผู้ตามไปสู่ระดับที่ สูงขึ้น เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความจำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม ที่จะต้องร่วมมือกันยินยอม ยกสิทธิที่ตนมีอยู่ให้แก่มหาชน รูปแบบต่างๆ กัน ผ่านทางร่างกายและวาจา ในความเป็นจริงผู้นำอาจจะไม่ใช่บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งในองค์การก็ได้ แต่อาจหมายถึงบุคคลอื่นที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์การที่จะต้องทำการดูแลสวัสดิการในด้านต่างๆ ตลอดจนทุกข์และสุขของประชาชน รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ตลอดจนผู้บริหาร หรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นจึงต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตยที่ต้องเผยแพร่และปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตย ไปยังประชาชนในตำบล รวมทั้งต้องยึดมั่นในกติกาดemocracy เช่น การเลือกตั้งโดยเสรี สิทธิการคัดค้าน การโต้แย้ง การแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง การยอมรับและเคารพสิทธิของผู้อื่น การยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและอย่างอื่นหลายประการ ไม่ว่าจะจำเป็นต้องมีวิธีการดำเนินชีวิตและบุคลิกลักษณะที่เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวางพึงเคารพในเหตุผล

ฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ความโปร่งใสจึงถือว่าเป็นหลักสุจริตธรรมที่ทุกองค์กร ต้องปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุดกับผู้ที่รับบริการ เช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยปัจจุบันนี้ส่วนกลางได้มี

การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นเพื่อให้มีการจัดรูปแบบบริหารกันเองทั้งในรูปแบบองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหลายก็ยังสามารถจับตามองจากสังคมภายนอกกว่า มีการทุจริตคอร์รัปชันเช่นกัน การถูกจับตามองและถูกวิพากษ์วิจารณ์ในการทำงานดังกล่าว ย่อมไม่เป็นผลดีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งอาจมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทั้งในแง่ของงาน (ภารกิจ) งบประมาณ (เงิน) และบุคลากรท้องถิ่นอยู่ไม่น้อยเช่นกัน ภายใต้การถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ดำเนินภารกิจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำลังถูกท้าทายความสามารถในเชิงการบริหารจัดการให้มีความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส (โกวิท งาม, 2562 : 7)

หลักบริหารที่สำคัญที่จะนำมาใช้บริหารองค์กรเพื่อให้เกิดความโปร่งใสก็คือหลักสุจริตธรรม ปัญหาฉ้อโกงหรือการคอร์รัปชัน ส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐจากการใช้อำนาจหน้าที่ให้คนให้โทษ ความสะดวก หรืออุปสรรค เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวด้วยการละเลยเพิกเฉย การไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย หรือการปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกฎระเบียบและการกำกับดูแล ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหายต่อประสิทธิภาพของประเทศชาติโดยรวม หากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ให้ความสำคัญและตระหนักในเรื่องสุจริตธรรมเพิ่มมากขึ้น ก็จะเป็นการเพิ่มภูมิคุ้มกันให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ และนำหลักสุจริตธรรมมาร่วมขับเคลื่อน เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารราชการภาครัฐของไทย เพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและเพิ่มศักยภาพด้านการบริการ และเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์

1. หลักนิติธรรม การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น มีนโยบาย แผนงาน โครงการ และมาตรการด้านการบริหารจัดการ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมถึง การบริหารงานมีความชัดเจน ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบ และข้อบังคับ ตามกฎหรือข้อบัญญัติท้องถิ่น คำนึงถึงสิทธิหน้าที่ของประชาชน และมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบโดยทั่วถึง มีการรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนแล้วเร่งดำเนินการ และรายงานผลให้ทราบตามระยะเวลาที่ระเบียบกำหนด และมีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้เหมาะสมกับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

2. หลักคุณธรรม การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น และพนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสุภาพอ่อนโยน และมีเมตตาริจิตพร้อมให้บริการ นอกจากนี้ผู้บริหารท้องถิ่นมีจิตสำนึก ยึดมั่นหลักการและภาคภูมิใจต่อการให้บริการประชาชน และการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านธรรมาภิบาลมีการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมคุณธรรมและการพัฒนาการเรียนรู้แก่ผู้บริหารท้องถิ่นสมาชิกสภาท้องถิ่นและพนักงานอย่างต่อเนื่อง

3. หลักความโปร่งใส การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครราชสีมาเปิดโอกาสให้ประชาชนติดตามตรวจสอบการทำงาน ตลอดถึงแผนงานและโครงการต่างๆ มีกระบวนการทำงานอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมาสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจะได้รับการตรวจสอบตลอดเวลา มีการกำหนดเกณฑ์ชี้วัดการปฏิบัติงานที่ เป็นรูปธรรม และเปิดเผยต่อสาธารณชน

4. หลักการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการตรวจสอบโครงการแผนงานบริการสาธารณะที่มีการดำเนินงาน และตรวจสอบติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจ

ในเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ สามารถตรวจสอบการบริหารของผู้บริหารได้อย่างแท้จริง

5. หลักความรับผิดชอบ การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์การพัฒนา และกลยุทธ์ในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมอย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจน บุคลากรที่มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย และความรับผิดชอบต่อสังคม และผู้บริหารท้องถิ่นและพนักงานมีความกล้าหาญ พร้อมทั้งจะยอมรับผลจากการปฏิบัติงานของตน

6. หลักความคุ้มค่า การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีการส่งเสริมให้บุคลากรในสำนักงานมีการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และทรัพยากร พลังงานอย่างคุ้มค่า ผลการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโค้งไผ่ได้สร้าง ความพึงพอใจให้กับประชาชน และการใช้งบประมาณมีความคุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานที่ชุมชนได้รับ (ไพวรรณ ปุริมาต, 2563 : 63-64) จะเห็นได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถบริหารจัดการอย่างดีเลิศ ใน 3 ด้าน คือ บริหารงาน บริหารคน บริหารเศรษฐกิจ คือสามารถบริหารได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และจะต้องเป็นคนที่ชอบเรียนรู้ ไม่ปฏิเสธสิ่งใหม่ๆ เปิดใจพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าทันโลกตลอดเวลา รวมทั้งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานมาแล้วเป็นอย่างดี มีทีมงานที่มีความรู้ความสามารถทางานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อปฏิบัติภารกิจ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงาน การรับทราบผลการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล หรือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้ตกลงกันไว้ต้องอาศัยกระบวนการเริ่มต้นและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายหลักการของ สัปปุริสธรรม เป็นธรรมของคนดีเป็นธรรมของผู้บริหาร และเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลโดยทั่วไป ในการดำเนินชีวิตที่เป็นเหตุเป็นผลให้บรรลุเป้าหมายหน้าที่การงาน การศึกษา มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะต่างๆ ไว้มิตดังต่อไปนี้

พุทธโอวาทว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม 7 ประการ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่าธรรม 7 ประการเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นธรรมมัญญู รู้จักธรรม 1 อุตถัญญู รู้จักอรธ 1 อุตถัญญู รู้จักตน 1 มัญญุตัญญู รู้จักประมาณ 1 กาลัญญู รู้จักกาล 1 ปริสัจญู รู้จักบริษัท 1 ปุคคัลปโรปรัญญู รู้จักเลือกคบคน 1 หลักสัปปุริสธรรม ที่ทำให้เป็นสัตบุรุษคือ เป็น คุณธรรมหรือคุณสมบัติของคนดีเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดีเป็นผู้ควรแก่การยกย่องนับถือเป็นคนดี สามารถให้การแนะนำในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องความปรารถนาดีมี 7 ประการ ได้แก่ รู้จักเหตุรู้จัก ผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล

หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ คุณธรรมที่ สำคัญสำหรับสัปปุริสชน หรือคนดี คุณธรรมทั้ง 7 ประการย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่าง แท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ เป็นคนดีแท้ เป็นบุคคลที่น่าคบหาสมาคมด้วยเป็นอย่างยิ่งซึ่ง การกระทำหรือพฤติกรรมของเขา มีความเหมาะสม ถูกต้อง ปราศจากความผิดพลาด นำพาประโยชน์ มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยส่วนรวม สามารถนำหมู่ชน สังคม และประเทศชาติไปสู่ความสันติสุข และความเจริญก้าวหน้าตลอดไป

หลักสัปปุริสธรรม 7 ว่าเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ยังได้ชื่อ ว่าเป็นคนดี เพราะเป็นผู้มีเหตุมีผล ในการปฏิบัติตน เมื่อบุคคลรู้จักเหตุผลแล้ว ปฏิบัติตนก็ เพียงพร้อมด้วยความดีคือ รู้จักเหตุรู้จักผล รู้จัก

ตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล แล้วบุคคลนั้นเป็นคนดีคือ สัตบุรุษในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคนดี เพราะเป็นผู้รักสงบ รักความเป็นธรรม รู้จักหน้าที่ของตน รู้จักกาลเทศะมีเหตุ มีผล ในการทำงาน และการศึกษาเล่าเรียน

หลักสัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมอันประเสริฐ เป็นทรัพย์สินสมบัติของสัตบุรุษ คำว่าสัตบุรุษ ก็คือ นักปราชญ์ผู้มีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาอ่อนไหว รู้เท่าทันเหตุการณ์ทั้งในปัจจุบันเกิดขึ้น เมื่ออะไรเกิดขึ้นก็จะเข้าใจ และเมื่ออะไรเปลี่ยนแปลง ก็มี วิถีแก้ไขด้วยสติปัญญาความเฉลียวฉลาดนั่นเอง พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ว่า สัปปุริสธรรม อันเป็นสมบัติของสัตบุรุษผู้เป็นนักปราชญ์ผู้มีสติปัญญาดีบุคคลจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี ต้องรู้จักหลักแห่งความจริง รู้จักผลที่เกิดขึ้นทั้งดี และร้าย รู้จักการรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้นวางตนได้เหมาะสม รู้จักยับยั้งชั่งใจพอดีพองามไม่ตามกระแส รู้จักเวลาตรงต่อเวลา ปฏิบัติงานทันเวลา รู้จักสังคมชุมชน วัฒนธรรมและความแตกต่างแต่ละชุมชน รู้จักบุคคลโดยมารยาท นิสัย ความแตกต่าง เรียกว่า สัปปุริสธรรม 7 ธรรมะสำหรับสัตบุรุษหรือ ธรรมะที่ทำให้เป็นคนดี (อง.สศตทก. (ไทย) 23/68/143)

จะเห็นได้ว่า สัปปุริสธรรม 7 หมายถึงหลักธรรมของสัตบุรุษที่ทำให้เป็นสัตบุรุษเป็นคุณสมบัติของคนดีหรือธรรมของผู้ดี เป็นเครื่องมือหรือหลักธรรมที่จะช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมอันจะก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมืองและประเทศชาติสังคม

บทสรุป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นจากแนวคิดการกระจายอำนาจ เพื่อให้ส่วนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจกรรมของท้องถิ่นได้เอง โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชน และเน้นการสร้างโอกาสของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับรู้ การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาของท้องถิ่น ประกอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์การภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ดังนั้นภาวะผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมาก ภาวะผู้นำเป็นเรื่องของศาสตร์และศิลป์ที่มีอยู่ในตัวผู้นำ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นที่ดั้นด้นจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรมและมีคุณภาพในการทำหน้าที่การบริหาร จึงจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จสูงสุดได้ และที่สำคัญผู้นำจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง กล่าวคือ ผู้นำแต่ละคนอาจจะมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ หรือภาวะความเป็นผู้นำที่แตกต่างกัน ซึ่งภาวะความเป็นผู้นำถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้นำเป็นอย่างยิ่ง

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสัปปุริสธรรมมี 4 ประการดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านคุณลักษณะตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้นำทางการเมืองในเขตพื้นที่ปฏิบัติงานตามกฎหมายระเบียบของหน่วยงานราชการที่วางเอาไว้ เข้าร่วมการประชุมในการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม พร้อมมีความพึงพอใจในการแก้ไขสถานการณ์การภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือเป็นผู้เต็มใจลงพื้นที่ตรวจสอบและแก้ไขภัยพิบัติในเขตพื้นที่ 2) ด้านบุคลิกภาพตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้นำทางการเมืองในเขตเป็นผู้มุ่งมั่นผลักดันในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ในการแก้ไขสถานการณ์ภัยพิบัติ มีการประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อแก้ไขสถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติต่างๆ หรือมีความมุ่งมั่นผลักดันในการแบ่งพื้นที่ในการดำเนินงานในการแก้ไขสถานการณ์การภัยพิบัติ 3) ด้านพฤติกรรมตามหลักสัปปุริสธรรม ผู้นำทางการเมืองในเขตพื้นที่มีการตั้งมั่นติดตามสอบถามสถานการณ์ภัยพิบัติในเขต

พื้นที่ มีการติดตามสถานการณ์แล้วประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน พร้อมทั้งจัดทีมประสานงานในการแก้ไขสถานการณ์ภัยพิบัติในเขตพื้นที่ และมีความทุ่มเทตั้งมั่นติดตามแก้ไขสถานการณ์ภัยพิบัติในเขตพื้นที่ 4) ด้านตามสถานการณ์ตามหลัก

สัปปุริสธรรม ผู้นำทางการเมืองในเขตพื้นที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาดูแลจากการเกิดภัยพิบัติในเขตพื้นที่ ได้ชักชวนผู้ใจบุญในการนำสิ่งของที่จำเป็นไปบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). **การเสริมสร้างธรรมาภิบาลและความโปร่งใส ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2561). “ภาวะผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน.
- พิชาภพ พันธุ์แพ. (2554). **ผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรนพ พุกกะพันธุ์. (2554). **ภาวะการณเป็นผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- ไพวรรณ ปุริมาต. (2563). “การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา”. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 12 ธันวาคม.
- ศรัณยา ดีพูน. (2546). **การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2544). **ภาวะผู้นำทฤษฎีและปฏิบัติ ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น.
- สุพานี สฤกษ์วานิช. (2550). **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานวย เหมือนวงศ์ธรรม. (2556). “บทบาทผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมโครงการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงศึกษากรณีเขตพื้นที่อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”. **วารสารวิทยบริการบทบาทผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. ปีที่ 24 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม.

ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง
จังหวัดชัยภูมิ

Administrative Leadership of the Sangha Adminisdrators Nong Bua Daeng
District, of Chaiyaphum Province

พระครูโสภณธรรมมารักษ์ (ยโสธโร), พระมหานรินทร์ สุรพลโย (เอมพันธ์), สุเนตร ธนศิลปพิชิต
Phrakru SophonThammarak (Yasotharo), PhramahaNarin Surapañño (Emphan)

Sunait Thanasinlapaphichit

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

Master of Political Science

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail narinpempa123@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 25 สิงหาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการ 2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการ โดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม มีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 358 รูป จากพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที และค่าเอฟ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.26$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\bar{x}=4.38$) ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ($\bar{x}=4.15$) คุณลักษณะของผู้นำ ($\bar{x}=4.07$) ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ($\bar{x}=3.68$) อยู่ในระดับมากตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบพบว่า มีอายุ พรรษา การศึกษาทางธรรม และสถานะต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนมีการศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการนำเสนอพบว่า คุณลักษณะ ผู้นำต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ผู้นำถือว่าเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่คุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ผู้นำถือว่าเป็นหัวหน้าหรือแบบอย่างที่คุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ผู้นำต้องมีไหวพริบ

ปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีในการปกครองตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้นำที่ติดต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์เป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การปกครอง, พระสังฆาธิการ

Abstract

This research aims to 1. Study the level of administrative leadership of the Sangha chiefs 2. To compare the administrative leadership of the Sangha chiefs classified by personal factors 3. To present the administrative leadership of the Sangha chiefs by applying the principles of Sappurisdhamma. The research methodology is a mixed-method research. Qualitative research collected data from 9 key informants or people. By means of in-depth interviews and quantitative research, data were collected by means of questionnaires from a sample group of 358 monks in Nong Bua Daeng District. The tools used were questionnaires and interview forms. Data were analyzed by finding frequency, percentage, mean, standard deviation, hypothesis testing by testing t and F values, and data was analyzed by describing the.

The research results found that 1) the overall level of administrative leadership of the Sangha leaders in Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province was at a moderate level ($\bar{x}=3.26$) When classified by each aspect, the average values from highest to lowest were as follows: transformational leadership ($\bar{x}=4.38$) situational leadership ($\bar{x}=4.15$) leadership characteristics ($\bar{x}=4.07$) and behavioral leadership ($\bar{x}=3.68$) respectively, were at a high level. 2. The comparison results showed that those with different ages, years of monkhood, religious education, and status had different opinions. Therefore, the research hypothesis was rejected. Those with different worldly education had different opinions. Statistically significant at the 0.05 level, therefore accepting research hypothesis 3. The results of the presentation found that the characteristics of a leader must consist of good and desirable characteristics. Behavioral leadership: The leader is considered a role model or example that followers will follow. Situational leadership: The leader must have the wit and the aptitude to adjust the method of governance appropriately according to the situation. Changemaking leadership: A good leader must be a visionary, a person who can see a picture of the future that others cannot see.

Keywords: Leadership, Governance, Sanghathikan

บทนำ

คนไทยรับพุทธศาสนาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 และได้รับการยอมรับให้เป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดของประเทศ พุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำทางด้านจิตใจ และเป็นศูนย์กลางของชุมชนในหลาย ๆ ด้านตามที่ผ่านมา เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปวัดได้เปลี่ยนบทบาทการเป็นผู้นำในหลายประการ แต่ยังคงรักษาความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่พึ่งทางใจแก่พุทธศาสนิกชนอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ขับเคลื่อนตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า (ฉลอง พันธุ์

จันทร์ และคณะ. 2553, 27-38) “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่มหาชนเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก”

การปกครองคณะสงฆ์ ได้มีมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล แม้จะไม่มีการบัญญัติศัพท์คำว่า “การปกครอง” ขึ้นมาใช้ในสมัยนั้นก็ตาม แต่ก็เป็นที่รู้และเข้าใจกันโดยนัยว่าพระพุทธองค์ทรงปกครองคณะสงฆ์โดยหลักธรรมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมบัญญัติพระวินัย การปกครองจัดการคณะสงฆ์และการศาสนา ทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ โดยที่พระองค์ทรงเป็นพระธรรมราชา มีพระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดี เป็นผู้ช่วยตามที่ทรงโปรดให้ช่วย พร้อมทั้งพระโมคคัลลานะและพระเถระทั้งหลายผู้เป็นสังฆมิตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2551, 17) ดังพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แลเรจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ 1 เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 1 เพื่อข่มผู้เกียจคร้าน 1 เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน 1 เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 1 เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 1 เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 1 เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 1 เพื่อถือตามพระวินัย 1” (วิ.มหา. (ไทย) 1/39/28-29)

การปกครองคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล มีการกล่าวถึงวัดและภิกษุผู้เป็นเจ้าของอาวาสไว้ในพระไตรปิฎกว่า ช่วงแรกที่พระพุทธองค์ออกประกาศศาสนา ยังไม่ทรงอนุญาตที่พักอาศัยอย่างเป็นทางการแก่พระสาวก พระภิกษุที่บวชช่วงนั้นต้องพักอาศัยอยู่ตามป่า ภูเขา ถ้ำ หรือโคนต้นไม้ ต่อเมื่อมีคนมาบวชมากขึ้นจึงมีคฤหัสถ์สร้างวัดให้เป็นที่พักอาศัยประจำ วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาชื่อวัดเวฬุวัน ตั้งชื่อตามอุทยานหลวงของพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นเจ้าของสร้างถวายพระพุทธเจ้าและหมู่ภิกษุเรียกว่า อารามบ้าง อาวาสบ้าง วิหารบ้าง มีลักษณะคล้ายอาคารของดาบส ฤๅษี หรือชฎิล (วิ.มหา. (ไทย) 7/3/181-182) และได้มีการกล่าวถึงพระภิกษุที่คณะสงฆ์ได้แต่งตั้ง หรือสมมติให้เป็นเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์ตามพระธรรมวินัยมีลักษณะคล้ายเจ้าอาวาส เพื่อทำหน้าที่ดูแลหมู่สงฆ์ภายในวัดไว้

5 แผนก คือ 1.เจ้าอธิการแห่งจีวร มีหน้าที่รับจีวร เก็บจีวร แจกจีวร 2.เจ้าอธิการแห่งอาหาร มีหน้าที่แจกภัต 3.เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะมีหน้าที่แจกเสนาสนะและตั้งเสนาสนะ 4. เจ้าอธิการแห่งอาราม มีหน้าที่ใช้คนและดูแลนวักรรมก่อสร้างภายในวัด 5.เจ้าอธิการแห่งคลัง มีหน้าที่รักษาคลังและเก็บพัสดุของสงฆ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2547, 205) แต่อย่างไรก็ตามก็ยังไม่ใช่เจ้าอาวาสที่มีสิทธิ์เต็ม และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเถรสมาคมและกฎหมายของทางราชอาณาจักรรองรับเหมือนในปัจจุบัน เป็นแต่เพียงทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลแต่ละแผนกในวัดเท่านั้น ในกาลต่อมาก่อนที่พระพุทธองค์จะเสด็จปรินิพพานนั้น พระองค์ก็ยังไม่ได้ทรงมอบหมายหรือแต่งตั้งให้ภิกษุรูปใดเป็นผู้ปกครองสงฆ์ แต่พระองค์ตรัสบอกแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ให้มีพระธรรมวินัยเป็นที่พึ่ง ดังจะเห็นได้จากพระพุทธดำรัสที่ทรงตรัสกับพระอานนท์ว่า “ดูกรอานนท์ บางทีพวกเธอจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ปาพจันมีพระศาสดาล่วงแล้วพระศาสดาของพวกเราไม่มี ก็ข้อนี้ พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้นธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา” (ที.ม. (ไทย) 2/141/146-147) จากข้อความนี้จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์มีพุทธประสงค์ให้พระธรรมวินัยเป็นใหญ่ในการปกครองคณะสงฆ์

จนถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยจัดระบบการปกครองสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยการใช้ทรงตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์กล่าวคือ ทรงตราขึ้นในสมัยที่ราชอาณาจักรปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตย อยู่ในระยะกำลังปรับปรุงบ้านเมือง และเป็นระยะที่ว่างจากสมเด็จพระสังฆราช เรียกพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า “พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะ

สงฆ์รัตนโกสินทร์ ศก 121” ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 โดยยกเลิกฉบับแรกนั้นก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่ายราชอาณาจักร

ในเวลาต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ตราขึ้นตามนโยบายหรือความต้องการของรัฐบาลในสมัยนั้น และคำว่า “พระสังฆาธิการ” (ราชกิจจานุเบกษา, 2505, 29-31)

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึง ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการ ซึ่งพัฒนาอย่างมั่นคงต่อเนื่องจนกระทั่งประชาชนในชุมชนและสังคมยอมรับยกย่องให้ “พระสังฆาธิการ” และวัดกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้นได้อย่างไรและมีปัจจัยอะไรบ้างที่จะช่วยส่งเสริมให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาของชุมชนต่อไป ทำให้ผู้วิจัยสนใจและอยากทราบว่าในปัจจุบันนั้นเป็นเช่นไร มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความสำคัญหรือไม่มากนักเพียงใดต่อปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจะได้มีความแตกต่างกันหรือไม่ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการที่ยังประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ชุมชน และสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
- 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยมุ่งศึกษาแนวคิดของ ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยมีขอบเขตเนื้อหาประกอบไปด้วย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการบริหารของพระสังฆาธิการ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดขอบเขตด้านตัวแปรแบ่งออกเป็น 2 คือ 1. ตัวแปรอิสระ คือ ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม สถานะ และหลักหลักสี่ปฐิธรรม 7 ประการ คือ 1) ฉัมมัณฺฑิตา

รู้หลักการ 2) อัถถัญญิตา รู้จุดหมาย 3) อัถถัญญิตา รู้ตน 4) มัตถัญญิตา รู้ประมาณ 5) กาลัญญิตา รู้กาล 6) ปริสัจญิตา รู้ชุมชน 7) ปุคคัลญิตา รู้บุคคล (ที.ปา. (ไทย) 11/331/264) 2. ตัวแปรตาม คือภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณลักษณะของผู้นำ 2) ด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม 3) ด้านภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ 4) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาวิจัยเฉพาะในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 ตำบล 130 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ตำบลหนองบัวแดง 2) ตำบลกุดชุมแสง 3) ตำบลถ้ำวัวแดง 4) ตำบลนางแดด 5) ตำบลหนองแวง 6) ตำบลคูเมือง 7) ตำบลท่าใหญ่ 8) ตำบลวังฆมฏ รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 816 รูป โดยจะได้ทราบว่า พระภิกษุที่มีใช้พระสังฆาธิการหรือพระภิกษุที่มีได้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 ตำบล 130 หมู่บ้าน ว่าอยู่ในระดับใด แตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันจะก่อเกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ประชาชน สังคม และชุมชนต่อไป

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2567 รวมเป็นระยะเวลา 6 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยประกอบไปด้วย 1) พระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 6 รูป 2) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 1 คน และ 3) ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต 2) ตำราและเอกสาร 3) การสัมภาษณ์ 4) การบันทึกวีดิทัศน์และโสตทัศนอุปกรณ์ (Silverman. D, 2000, 90)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระภิกษุที่มีใช้พระสังฆาธิการหรือพระภิกษุที่มีได้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 ตำบล 130 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 816 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างและสุ่มตัวอย่างตามโควตาที่กำหนดเพื่อความครอบคลุมของข้อมูลจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ 358 คน ในการคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967, 110)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.45) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.90) ด้านภาวะผู้นำเชิง

สถานการณ์ ($\bar{X}= 4.15$, S.D.= 0.70) ด้านคุณลักษณะของผู้นำ ($\bar{X}= 4.07$, S.D.= 0.47) และด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ($\bar{X}= 3.68$, S.D.=0.89) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการที่มี การศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยส่วนพระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา การศึกษาทางธรรม และสถานะต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. นำเสนอภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านคุณลักษณะของผู้นำ ภาวะผู้นำทางการปกครองต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ คือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รอบรู้พระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เป็นผู้ที่มีความอดทนสูงกว่าบุคคลทั่วไป 2) ด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ภาวะผู้นำทางการปกครองด้านพฤติกรรมนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำอีกประการหนึ่งในการปกครอง เพราะถือว่าเป็นต้นแบบหรือแบบอย่าง ที่ผู้ตามจะนำไปยึดถือปฏิบัติ หากผู้นำมีพฤติกรรมหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดีที่ชอบ 3) ด้านภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ภาวะผู้นำทางการปกครองด้านตามสถานการณ์เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรและชุมชนนั้น ๆ กล่าวคือ ผู้นำต้องมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์ได้อย่างกลมกลืนเหมาะสม 4) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ต้องเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นมองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ” สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

พบว่า ระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.26$, S.D.=0.45) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=4.38$, S.D.=0.90)ด้านภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.70) ด้านคุณลักษณะของผู้นำ ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.47)และด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ($\bar{X}=3.68$, S.D.=0.89) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อภิปรายได้ว่าด้านคุณลักษณะของผู้นำ ภาวะผู้นำทางการปกครองต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์คือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รอบรู้พระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เป็นผู้ที่มีความอดทนสูงกว่าบุคคลทั่วไป ด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ภาวะผู้นำทางการปกครองด้านพฤติกรรมนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำอีกประการหนึ่งในการปกครอง เพราะถือว่าเป็นต้นแบบหรือแบบอย่าง ที่ผู้ตามจะนำไปยึดถือปฏิบัติ หากผู้นำมีพฤติกรรมหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดีที่ชอบด้านภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ภาวะผู้นำทางการปกครองด้านตามสถานการณ์ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรและชุมชนนั้น ๆ กล่าวคือ ผู้นำต้องมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์

ได้อย่างกลมกลืนเหมาะสม ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ต้องเป็นคนที่มีมุมมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นมองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ใน 4 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะของผู้นำด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ด้านภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ, ๒๕๕๔) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม)” จากผลการวิจัยพบว่า(1) การพัฒนาการปกครองและคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงใช้ระบบการปกครองแบบพอปกครองลูกประกอบด้วยสันติวิธีธรรมหรือสามัคคีธรรมให้สิทธิเสรีภาพเสมอกันไม่เลือกชนชั้นวรรณะโดยอาศัยการนับอายุพรรษาในการนับระดับชั้นอาวุโส มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุขสงฆ์ทรงเป็นประธานในการตัดสินวินิจฉัยวางกรอบแนวการปกครองคณะสงฆ์ให้อยู่ในรูปแบบยึดหลักประชาธิปไตยคือยึดเสียงข้างมากเป็นเอกฉันท์ ตามกรอบที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ด้วยหลักพระธรรมวินัยและ (2) การปกครองคณะสงฆ์ในยุคสมัยปัจจุบัน คณะสงฆ์มีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยีบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมายพระราชบัญญัติข้อบังคับระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย ส่งผลให้ผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ ความเสียสละ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นตลอดจนเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม และที่สำคัญจะต้องเป็นนักปกครองที่มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ(พระครูสันติธรรมมาภีรัต สนติกโร (บุญชัย), 2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15” จากผลการวิจัยพบว่า สภาพการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 มีการปกครองโดยใช้พระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ประกอบกับ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติมหาเถรสมาคมเป็นแบบแผนในการปฏิบัติสืบทอดกันมาตามแบบการปกครองคณะสงฆ์ในภาคอื่น ๆ ยังไม่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยจึงทำให้ทราบ (1) จุดแข็ง คือการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15 ทั้ง 4 จังหวัด แบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน การปกครองเป็นระบบ ใช้กฎเกณฑ์เดียวกันตามหลักพรหมวิหาร 4 ยึดมั่นในอธิปไตยธรรม 7 ยกเว้นอคติ 4 (2) จุดอ่อน ยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพมาช่วยกันพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15 มีการใช้อำนาจในการปกครองขาดความยุติธรรม และขาดความร่วมมือกันของบุคลากรในคณะสงฆ์ (3) ปัญหา มีนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับแผนการปฏิบัติงาน ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานทำให้ผลของการดำเนินงานเกิดความล่าช้า (4) อุปสรรค ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขาดงบประมาณเพื่อสนับสนุนการปกครองคณะสงฆ์ และขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคณะสงฆ์ ภาค 15

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พบว่า จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ อภิปรายได้ว่า พระสังฆาธิการที่มี การศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา การศึกษาทางธรรม และสถานะต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูไพศาลสุทธานุกรักษ์, (จรณสมปนโน),2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของพระสังฆาธิการ อำเภอลพบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า (1) ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของพระสังฆาธิการ อำเภอลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98) (3) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของพระสังฆาธิการ อำเภอลพบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลโดยรวม พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอลพบุรี ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการปกครองคณะสงฆ์โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ (3) ข้อเสนอแนะการปกครองคณะสงฆ์โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของพระสังฆาธิการอำเภอลพบุรี พบว่า ควรจัดการอบรมพระภิกษุ สามเณร ให้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่โดยการกระจายการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

3. จากผลการวิเคราะห์การนำเสนอภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

พบว่า จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสี่ปฐิธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$, S.D.=1.58) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านอรรถิณูตดา ($\bar{X}=4.50$, S.D.=0.45) ด้านกาลัณูตดา ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.76) ด้านธัมมัญญูตดา ($\bar{X}=4.26$, S.D.=1.02) ด้านมัตตัญญูตดา ($\bar{X}=3.94$, S.D.=0.71) ด้านปุคคลัญญูตดา ($\bar{X}=3.88$, S.D.=0.73) ด้านปริสัณูตดา ($\bar{X}=3.72$, S.D.=0.82) และด้านอิตตัญญูตดา ($\bar{X}=3.71$, S.D.=0.85) อยู่ในระดับมากตามลำดับ และพออภิปรายผลได้ว่า 1) ธัมมัญญูตดา ผู้นำควรรู้จักและเข้าใจในหลักการ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ของสิ่งต่าง ๆ อภิปรายควรคำนึงถึงเหตุหรือต้นตอของการเกิดปัญหา เพราะการแก้ปัญหาที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น คือ การแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหาผู้นำต้องกล้าหาญพร้อมเผชิญปัญหาและแก้ไขปัญหอย่างมีสติ รวดเร็วทันสถานการณ์ อีกประการที่สำคัญ 2) อิตตัญญูตดา ผู้นำที่รู้จักผลหรือวัตถุประสงค์ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่แสดงถึงวิสัยทัศน์อันกว้างไกลของผู้นำที่จะนาพาองค์กรหรือชุมชนให้พัฒนาไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน อีกประการที่สำคัญ คือ ผู้นำต้องมีการกำหนดนโยบายบริหารงานให้ถึงจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้อย่างชัดเจน ผู้นำต้องมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาวัดและชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการและเสริมสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ 3) อิตตัญญูตดา ผู้นำที่สามารถวิเคราะห์ตนเองได้อย่างถูกต้องตรงกับความเป็นจริงแล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม อีกประการที่สำคัญคือผู้นำต้องรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติตามหน้าที่นั้น ผู้นำต้องมีความมุ่งมั่นพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของพุทธศาสนิกชน 4) มัตตัญญูตดา ผู้ปกครองที่รู้จักประมาณตนว่าอยู่ตำแหน่งใดเมื่อเทียบกับผู้อื่นที่ตำแหน่งสูงกว่าที่ควรนอบน้อมให้ความเคารพรู้จักประมาณกำลังทรัพย์ของตนในการซื้อสิ่งของ รู้จักประมาณกำลังตนเองขณะทำงาน รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์สินในโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ รู้จักความพอดีในการประกอบกิจต่าง ๆ ต้องมีความเข้าใจและกระทำด้วยปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น 5) กาลัญญูตดา ผู้นำต้องมีภาวะของความเป็นผู้นำสูง เป็นคนที่ทำอะไรอย่างมีเป้าหมาย และมุ่งมั่นจนกว่าจะถึงจุดหมายของตน

เมื่อผสมกับทักษะและเทคนิคในการบริหารเวลา โอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายก็ย่อมมากขึ้น อีกประการที่สำคัญ คือผู้นำต้องมีความรับผิดชอบหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา ผู้นำต้องสามารถเป็นตัวอย่งที่ดีในการบริหารจัดการเวลาและรู้คุณค่าของเวลา 6) ปริสัญญูตา ผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจในสังคม จะช่วยให้สามารถประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและบุคคลในสังคม อีกประการที่สำคัญ คือ ผู้นำต้องบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์และอนุเคราะห์ พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ใกล้เคียง 7) บุคคลัญญูตา ผู้นำควรเป็นผู้รู้จักเลือกคบคน ใครควรคบหรือไม่ควรคบ และรู้จักว่าคนแต่ละคนมีอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน มีคุณธรรมต่างกัน มีความประพฤติต่างกัน มีหน้าที่การงานต่างกัน ดังนั้นจึงควรรู้จักเลือกคบหาคนที่ควรคบ จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสัปติธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหานรินทร์สุรปโย (เอมพันธ์), 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิตามหลักสัปติธรรม 7 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) บุคคลัญญูตา รู้จักบุคคล โดยการจงรักภักดี รู้คุณค่าของสถาบันหลัก สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดมีแก่ ประชาชน ($\bar{X}=3.69$) 2) อัมมัญญูตา รู้จักเหตุ โดยการเข้าใจกฎเกณฑ์ ปฏิบัติตามหน้าที่ ส่งเสริมให้บุคคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบ ($\bar{X}=3.68$) 3) อัถถัญญูตา รู้จักผล โดยการมีเหตุผล วางนโยบายกำหนดเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง ($\bar{X}=3.64$) 4) ปริสัญญูตา รู้จักชุมชน โดยการมีจิตสาธารณะประโยชน์ มุ่งมั่นจริงใจ ส่งเสริมประชาชนให้รู้คุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม ($\bar{X}=3.63$) 5) กาลัญญูตา รู้จักกาล โดยมีกล้าหาญในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที สนับสนุนการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ($\bar{X}=3.63$) 6) อัถตัญญูตา รู้จักตน โดยการกระทำตามหน้าที่ของตน ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงาน ($\bar{X}=3.63$) และ 7) มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ โดยการใช้ชีวิตพอเพียง ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าด้วยความสัตย์สุจริต ($\bar{X}=3.58$) ตามลำดับ

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังต่อไปนี้

1) ด้านคุณลักษณะของผู้นำตามหลักสัปติธรรม หมายถึง ผู้นำทางการปกครองต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ คือ เป็นผู้มีรู้ความสามารถ รอบรู้พระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เป็นผู้ที่มีความอดทนสูงกว่าบุคคลทั่วไป มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มีระเบียบวินัย มีความอ่อนน้อมถ่อมตนสุภาพอ่อนโยน มีความเมตตา เสียสละ มีบุรุษร่างสมบูรณ์สมส่วน สุขภาพร่างกายแข็งแรง มีบุคลิกดีมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง เป็นต้น

2) ด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักสัปติธรรม หมายถึง ผู้นำทางการปกครองด้านพฤติกรรมนั้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำอีกประการหนึ่งในการปกครอง เพราะถือว่าเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดีที่ผู้ตามจะนำไปยึดถือปฏิบัติ หากผู้นำมีพฤติกรรมหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดีที่ชอบ ก็จะส่งผลให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติตามไปด้วย อันจะส่งผลให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ซึ่งถือว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญที่มีผลกระทบต่อชุมชนเป็นวงกว้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3) ด้านภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ตามหลักสัปปุริสธรรม หมายถึง ผู้นำทางการปกครองด้านตามสถานการณ์ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรและชุมชนนั้น ๆ กล่าวคือ ผู้นำต้องมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์ได้อย่างกลมกลืนเหมาะสมตามสถานการณ์นั้น ๆ โดยเฉพาะผู้นำนั้นต้องมีความสามารถในการคาดคะเนตัดสินใจ กล่าวคือสามารถประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ล่วงหน้า มีการวางแผนเป็นขั้นตอนแสดงออกถึงความมีภาวะความเป็นผู้นำเพื่อรับมือและแก้ไขได้ในทุก ๆ สถานการณ์

4) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสัปปุริสธรรม หมายถึง ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ต้องเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นมองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่แค่ฝันเพื่องอย่างเดียว แต่ต้องกล้าเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีขึ้นและทำได้จริง เป็นแบบอย่างความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่ทันสมัยและเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา

บรรณานุกรม

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉลอง พันธุ์จันทร์ และคณะ. (2553). “การส่งเสริมศักยภาพของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน-พฤศจิกายน).
- พระครูใบฎีกาสุทธิสารพลา อาสโภ, (2554). “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผลสมโม)”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย สุนติกโร). (2558). “การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูไพศาลสุทธธานุรักษ์ (จรรยาสมปโน), (2555). “การปกครองคณะสงฆ์ โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของพระสังฆาธิการ อำเภอลำปาง จังหวัดลพบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานรินทร์ สุรปถัญญ (เอมพันธ์) (2564). “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ”. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (2505). ราชกิจจานุเบกษา 39.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

Silverman. D. (2000). Doing Qualitative Research: A Practical Handbook. London: Sange.

Yamane. Taro. (1967). Statistics: An Introductory Analysis. New York: Harpen and Row.

จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา
บูรณาการกับศาสตร์ร่วมสมัย พัฒนาจิตใจและสังคม

Published by

Graduate School, Chaiyaphum Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

<https://cyp.mcu.ac.th/>